

PROŠIRENA SEDNICA SAVETA DRUŠTVA

Za trajne vrednosti - još bolje

Da bismo unapredili rad, potrebno je da se na sledeću Skupštinu Društva izađe sa predlozima za inoviranje statutarnih i programskih dokumenta, uključujući i predlog za ime Društva koje bi adekvatnije izrazilo njegovu aktuelnu poziciju i ulogu; poglede Društva na današnje društvene prilike treba predložiti javnosti - to su osnovni zaključci proširene sednice Saveta društva za istinu o

Počast preminulim članovima

Na početku sednice, minutom ćutanja odata je počast jednom od osnivača Društva Ivanu Stamboliću i u međuvremenu preminulim članovima: Radomiru Brajoviću, Momiru Strunjašu, Vasiliju Kovaču, Augustinu Papiću, Milivoju Maksiću, dr Branku Pribećeviću, Milosavu Mići Preliču i Čedi Đukiću.

antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji na kojoj se 29. maja raspravljalo o aktuelnoj društvenoj situaciji i daljim zadacima Društva.

Sednicu je vodilo radno predsedništvo u sastavu: dr Radoslav Ratković, Jela Kadenić, dr Miljan Radović i Šime Kronja, a posle uvodnog izlaganja Miljana Radovića u diskusiji su učestvovali: Radošin Rajović, Jovanka Brkić, Verica Jandrejevska, Branislav Jovanović, Slavka Munjas, Velimir Matić, dr Mladenko Colić, Ljubo Babić, Izet Jahić, dr Pero Damjanović, dr Dragoljub Petrović i Milan Šijan. Sednicu je zaključio dr Radoslav Ratković; on se prethodno zahvalio članu Društva Batriću Žarkoviću jer je omogućio da se sednica održi u sali pozorišta "Slavija" koju će za slične aktivnosti Društvo moći da koristi i ubuduće.

(Opširno o sednici Saveta - strane 3. i 4)

PODIZANJE SPOMENIKA DRAŽI MIHAILOVIĆU U IVANJICI

Dokle će se rogovi prodavati za sveće

Društvo za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji 1941-1945. smatra da organizatori i finansijeri podizanja spomenika Draži Mihailoviću u Ivanjici treba u punoj meri da postanu svesni odgovornosti koja iz toga proizlazi.

Tim činom su, pored ostalog, preuzeli odgovornost:

- za nesumnjivu saradnju sa nacističkim okupatorima u drugom svetskom ratu čija je soldateska nanela velika zla srpskom narodu i iza sebe širom sveta, a posebno u Evropi, ostavila na milione mrtvih uključujući i najmonstruoznija masovna uništavanja ljudi zasnovana na rasnoj osnovi;

- za obmanu saveznika u antifašističkoj koaliciji koji su od četničkog komandanta očekivali efikasnu borbu protiv okupatora a on se, umesto toga, svo vreme rata obračunavao sa onima koji su tu borbu odistinski vodili;

- za Moljevićev program koji je podrazumevao etnička čišćenja, ubijanja i proganjanja ljudi samo zbog toga što pripadaju drugoj naciji ili veri, za masovna ubistva Muslimana i druge zločine u Sandžaku i drugim krajevima u toku drugog svetskog rata pa i za sve ono što je, u skladu sa intencijama tog programa, učinjeno u Srebrenici, Sarajevu, Vukovaru i ostalim stratištima tokom besmislenih ratovanja u poslednjoj deceniji prohujalog milenijuma;

- za masovna ubistva u Vraniću, Drugovcu i širom Srbije, za sve one koji su zverski mučeni i ubijeni pošto su ih onaj kome je sada podignut spomenik u Ivanjici i njegovi komandanti stavili pod slovo "Z";

o za sudbinu mladića i ostalih srpskih građana koje je, posle naređenja kralja Petra II Karađorđevića da se stavi pod komandu stvarnih boraca za slobodu, Draža Mihailović, u jesen 1944, nasilno mobilisao i poslao u smrt;

- za sve one ispade koji se i danas čine na osnovu rasističkih uverenja, nacionalne i verske isključivosti, što je zastupao i zločinima dokazivao i onaj kome je sada podignut spomenik.

Imajući sve to u vidu, Društvo za istinu o antifašističkom NOB-u očekuje da demokratska antifašistička javnost u našoj sredini združeno, pravovremeno i energično reaguje na ovakve provokacije i da se beskompromisno bori da mlade generacije dobiju pravu sliku o svim istorijskim zbivanjima kako se zločini ne bi prihvatili kao patriotizam i junačka dela, a pogubne stranputice prošlosti predstavljale kao pravi put. A s obzirom da i najaktuelnija zbivanja u našem društvu potvrđuju koliko je opasno kada se rogovi pretvaraju u sveće, zločinci u heroje, kriminalci u bisnismene, krajnje je vreme da, u odnosu na provokacije poput ivanjčke, i nadležne državne institucije izađu iz stanja letargičnosti.

Treba li, posle ubistva premijera Zorana Đinđića, podsećati da političke kalkulacije sa određenim pogledima i aktivnostima vode u prljavu saučesništva i da se istina o davnašnjim i današnjim zločinima pred Evropom i svetom ne može sakriti niti njihovi izvršioци odbraniti čak i kada im se i spomenici podižu.

● NOVO OTVORENO PISMO ODBORNICIMA SKUPŠTINE
BEOGRADA - O ULICIMA, OPET - strane 6. i 7.

POVODOM NEUMITNE SPOZNAJE O
UBISTVU IVANA STAMBOLIĆA

U borbu za izlaz iz bespuća

Društvo za istinu o antifašističkom NOB-u ističe da definitivna spoznaja o ubistvu Ivana Stambolića i motivima njegovog uklanjanja nalaže ne samo da se otkriju, razobličie i suoče sa odgovornošću neposredni izvršioци, organizatori a prvenstveno nalogodavci zločina, nego i da se u potpunosti razotkriju i temelji politike zločinačkog režima i sve ono što im je dugo vremena obezbeđivalo masovnu podršku. Samo na taj način može se ublažiti gubitak nanet porodici i prijateljima Ivana Stambolića, demokratskim pogledima i opredeljenjima, kao i Društvu za istinu o antifašističkom NOB-u čije je osnivanje podstakao i svestrano podržavao.

Ivan Stambolić je najpre politički a zatim i fizički uklonjen zato što je ukazivao da je nacionalizam koren zla koji se mora iščupati, što se beskompromisno zalagao da se problemi među narodima razrešavaju saradnjom i sporazumevanjem a ne ratovima i nasiljem. Zbog toga je sačuvao ugled, poverenje i prijateljstva u svim delovima nekadašnje SFR Jugoslavije s kojima nikada nije prekidaо kontakte. Njegova smrt otuda od progresivnih demokratskih snaga zahteva da još energičnije afirmišu svoje aktivnosti polazeći od borbe za ravnopravnost naroda i njihovu saradnju, za mir i za razvoj savremenog demokratskog, otvorenog i ekonomski prosperitetnog društva, da se bore protiv nacionalnih mitomanija, podsticanja mržnje i netrpeljivosti, falsifikovanja istorije i negiranja osnovnih humanističkih vrednosti.

Stambolićeva smrt nalaže da se u potpunosti razgolite i one miloševićevske grupacije koje su i danas sklone da u političkoj borbi koriste staljinističko-azijatske metode najbrutalnijeg fizičkog uklanjanja neistomišljenika. Zločinački čvor u kome se prepliću kriminalci u maskirnim uniformama patriotskih boja, politički ekstremisti prividno različitih usmerenja, fanatični zastupnici rasne, nacionalne i verske netrpeljivosti i mržnje - mora se beskompromisno ukloniti iz naše stvarnosti - ističe se u izjavi kojom se, na vest o otkrivanju načina i mesta pogubljenja Ivana Stambolića, Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji obratilo javnosti.

AKTIVNOSTI DRUŠTVA U VOJVODINI

Da se formiraju nove podružnice

U programu rada i aktivnosti u 2003. koji je bio predmet rasprave na sednici Pokrajinskog odbora Društva za istinu o NOB-u (predsedavao je Georgije Jovičić), predviđeno je, pored ostalog, da se formiraju nove podružnice u Somboru, Subotici, Zrenjaninu, Kikindi...

Pokrajinski odbor sastao se sredinom maja u prostorijama Humanog centra za

Glavne aktivnosti utvrđene usvojenim programom su:

- Obeležavanje 60. godišnjice istorijskih događaja u Vojvodini - konstituisanja APV, formiranja vojvođanskih brigada i 16. vojvođanske divizije, pojedinih institucija od posebnog značaja za AP Vojvodinu i Republiku Srbiju;
- Formiranje novih podružnica Društva (Sombor, Subotica, Zrenjanin, Kikinda i dr);
- o Inicijativa i razgovori sa rukovodstvom Muzeja Vojvodine u cilju organizovanja stalne izložbene postavke o NOB-u;
- Razgovor sa pokrajinskim Zavodom za zaštitu spomenika o stanju spomen-obeležja i spomenika koji podsećaju na NOB;
- Organizovanje razgovora sa Gradskim i pokrajinskim odborom SUBNOR-a.

integraciju i toleranciju i tom prilikom, sem o programu rada, razmatrao inicijativu za obeležavanje mesta ubistva Ivana Stambolića, usvojio tekst pisma novosadskom listu "Dnevnik" (koje "Glas istine" neznatno skraćeno objavljuje u ovom broju) i usvojio zaključke o više drugih konkretnih pitanja i aktivnosti.

Obrazlažući predloženi program rada, Živko Blagojević je posebno istakao potrebu da i aktuelni organi vlasti u Vojvodini daju svoj doprinos obeležavanju 60. godišnjice značajnih događaja u 1943. godini, što čini okosnicu predloženog programa aktivnosti. U diskusiji je naglašena potreba informisanja javnosti o aktivnostima i ciljevima Društva za istinu o antifašističkom NOB-u i reagovanja na pojedine priloge u medijima kojima se negira suština NOB-a i krajnje neumesno govori o Titu.

O ovom programu rada posebno je raspravljalo i Predsedništvo Novosadske podružnice koje je, pored već pomenutih, pokrenulo i pitanje prikaza NOB-a u udžbenicima istorije za VIII razred osnovne i III i IV razred srednjih škola i ukazalo na potrebu razvijanja saradnje Društva sa drugim antifašističkim i organizacijama sličnih programskih opredeljenja.

Prihvaćena je inicijativa da se, uz saglasnost sa porodicom, Pokrajinski odbor angažuje da se na Zmajevcu u okviru Nacionalnog parka Fruška gora postavi spomen-obeležje na mestu gde je gnusno ubijen nekadašnji predsednik Republike Srbije i jedan od osnivača Društva za istinu o NOB-u Ivan Stambolić. U tom cilju, ostvaren je kontakt sa predsednikom opštine Irig i sa arhitektom Miroslavom Krstonošićem, a Georgije Jovičić, Živko Blagojević i Boško Krunic zaduženi su za realizaciju ovog zadatka.

Takođe je dogovoreno da se i u Novom Sadu organizuje promocija knjige Vidoja Žarkovića "Stazama slobode".

Đorđe MILUTINOVIĆ

REKLI SU, NAPISALI SU...

MILOŠ MINIĆ

Zašto su ubili Đinđića

Hiljade ratnih zločinaca izbegli su zajedno sa Srbima iz Bosne i Hrvatske, pomešale su se s njima. Niko iz paravojnih formacija nije gonjen ni kažnjen, ni iz Arkanovih "tigrova", ni iz Crvenih beretki, ni iz Jovičevih, ni iz Šešeljevih paravojnih formacija, ni iz onih koje je policija formirala i slala u Bosnu, Hrvatsku i na Kosovo - svi su na slobodi. Mnoštvo masovnih ubica se slobodno šeta.

Režim nastao posle 5. oktobra 2000. godine nije hteo, nije smeo da pohapsi te ubice. Između ostalog i zato što su se u prve redove režima probili neki koji su pomagali vođe bosanskih i hrvatskih Srba u toku rata "da svi Srbi žive u jednoj državi", u "Velikoj Srbiji". Oni nisu našli volje, ni spremnosti, ni hrabrosti da raskinu sa prošlošću.

Jedino je Zoran Đinđić hrabro poslao Miloševića u Hag. Zato su ga ubili...

STOJAN PROTIĆ, u Nici, 1917, Anti Trumbiću i Ivanu Meštroviću Nije, dakle, od pre neki dan

Kad pređe naša vojska Drinu, daće Turcima 24, pa makar i 48 sati vremena da se vrate na pradedovsku veru, a šta ne bi htelo - to poseći, kao što smo u svoje vreme uradili u Srbiji...

VOJA BRAJOVIĆ, GLUMAC

Ja sam antifašista

Nisam ničiji dužnik da bih morao da se angažujem u politici. Znam samo da sam antifašista. Ekstremisti nisu moji kandidati a ni onaj koji ih toleriše...

PISMO UPRAVNOM ODBORU I UREDNIČKOM KOLEGIJUMU LISTA "DNEVNIK"

Šta je lično mišljenje a šta uređivačka politika?

Pokrajinski odbor Društva za istinu o antifašističkom NOB-u uputio je pismo čelnicima novosadskog "Dnevnika" koje, neznatno skraćeno, glasi:

Đorđe Randelj je 5. maja u "Dnevniku" posvetio svoju kolumnu, uz ostalo (i ponajviše) Titu. On Titu pripisuje "mozak pijalnog nakupca", "smešne imbecilne misli i poteze" i slično. Sve se to može posmatrati kao nadmetanje u pljuvanju u dalj. Čovek, pa ni pomenuti autor, ne mora da poštuje prošlost svoje zemlje i naroda ni onoliko koliko to čini najcmiji neprijatelj. Ali, zašto da ga "Dnevnik" tako prigrli i časti upadljivo istaknutom kolumnom, kao duplom ljutom? Je li to deo uređivačke politike? Ne svrstava li se tako "Dnevnik" među one koji zapišavaju istoriju, vredaju žive i mrtve antifašističke borce i reprodukuju nacionalističke mržnje i ksenofobičnosti?

Razume se, čovek ima pravo na mržnju, ličnu netrpeljivost, na kojekakve komplekse i istresanja prizemnog politikantstva. Ima pravo da bude i titomrzac, da bude lažov i slično. Ali, šta će tu "Dnevnik", koji nema komplekse, nije bez antifašističkih korena, nije bez odgovornosti u oblikovanju istine, a, najzad, ima i čitalačku publiku koja je pretežno većinom iznad suterena političkog života?

Smatraju li "Dnevnikov" urednici da lupetanja Đorđa Randelja predstavljaju doprinos slobodi misli i izražavanja? Zar im se ne čine višestruko štetnim ta kafanska merenja "njihovih" i "naših" u

prošlosti, u sadašnjosti, u haškim ćelijama, itd. Kipti od neistina i destruktivnosti ta jadikovka o "njihovima" koji umiru u "posteljama mekim", dok druga "zaraćena strana" čeka smrt u haškim posteljama (među njima čak četiri predsednika naša, dabome). Kako nije prepoznatljiv taj mračni tunel kad sve tu kipti od obmana o prošlosti i sadašnjosti?

Stvaranje druge Jugoslavije i njeno mesto u antifašističkoj koaliciji nisu sporni za evropsku i svetsku istoriju. Ako Đ.R. neće da prihvati tu istinu pa ni to da je crveni pasoš iz Titovog vremena bio ugledna legitimacija za svet, premnogo je čak i od njega ne priznavati činjenicu da je "mali Joža, Je-Be-Tito" (stupidne reči randeljevskog duha) ispraćen s poštovanjem od najviših državnika iz preko sto zemalja, Generalne skupštine OUN, svih značajnijih svetskih medija. Ponavljamo, Randelj ima pravo i na najneumesnije stupidarije, ali šta će to "Dnevniku"?

Može li "Dnevnik" da otvori prostor za serioznu raspravu o prošlosti, o nacionalnom i antifašističkom, o poukama prošlosti i evropskom miljeu našeg vojvođanskog življenja. Ima dovoljno kvalifikovanih aktera i svedoka prošlosti, i bliže i dalje, ima dovoljno istoričara i politikologa čiji bi nastupi doprineli i afirmaciji samog "Dnevnika". Zašto pristajati na niske grane provincijalnog politikantstva i ideološke ostrašćenosti?

PROŠIRENA SEDNICA SAVETA DRUŠTVA

Za trajne vrednosti - još bolje

Da bismo unapredili rad Društva i omasovili ga, za sledeću Skupštinu treba pripremiti inovaciju programskih dokumenata, razmotriti pitanje imena. Neophodno su čvršće povezivanje i koordinacija sa programski bliskim nevladinim organizacijama koje neguju demokratske, evropske vrednosti. Još jednom se mora pokrenuti debata sa rukovodstvom boračkih organizacija kako bismo pronašli zajednički jezik bar za borbu protiv onih snaga koje osporavaju narodnooslobodilačku borbu. Novim metodima delovanja mora se nalaziti put do pripadnika mlađih generacija, a list Društva treba učiniti pristupačnim za što širu čitalačku publiku...

Ovo je najkraći rezime zaključaka koje je, na proširenoj sednici Saveta, izveo **Miljan Radović** na kraju uvodnog izlaganja o aktuelnoj društvenoj situaciji i daljim zadacima Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945. Prethodno je Radović, između ostalog, rekao:

- Na pojedina politička pitanja reagovali smo putem saopštenja, tribina, na promocijama knjiga, ličnim priložima naših članova i simpatizera, koliko su imali pristup u javnim glasilima. Imajući u vidu uslove i tradicionalne blokade, nalazili smo, ipak, načine da naši pogledi budu prisutni u javnosti. Zadovoljstvo je čuti ocene iz drugih sredina o našem radu, uključujući i o knjigama koje smo pripremili i izdali.

- Od poslednje Skupštine Društva do danas - skoro da se ništa nije promenilo na području političkih odnosa. Čak su se zaoštrili konflikti unutar bladajuće koalicije.

Po svom sastavu, programskim opredeljenjima glavnih sastavaka, DOS je kontrolisan a nejedinstveno, nedržavotvorno ponašanje osnovni je negativni činilac koji će biti prisutan sve do novog pregrupisanja političkih snaga. Nije ispoljena sposobnost da se državna struktura učini kompetentnom za svoje funkcije jer se nejedinstvo prenelo i na nju. Skupština je u blokadi a to se odražava i na izvršnu vlast i ostale državne organe uključujući i sudsku vlast.

- Vladajuće političke snage nisu posle 5. oktobra raščistile političko-pravni teren prethodnog režima. Na bitnim mestima ostali su najortodoksni akteri tog režima. A kad se na vreme na raščisti, po pravilu dolazi do paktiranja jednih i drugih, starog i novog režima. Reperkusije su vidljive. To što nije raščišćeno sa osetljivim službama, DB-om, činjenica je bez koje ne bi mogla ni da se zamisli organizacija atentata na Zorana Đinđića, personifikaciju reformskih snaga koje, međutim, nisu imale konsenzus za delovanje. A s druge strane, to je omogućilo takozvanim "patriotskim snagama" da bitno utiču na političke odnose.

- Snage koje dobiju podršku naroda dužne su da odgovorno vrše vlast a ne da unutar sebe proizvode afere, svađe, nesporazume. Nejedinstvo glavnih demokratskih snaga uzrok je zastoja, kolebanja, teških političkih ekscesa. Odnos naroda ispoljen povodom sahrane Zorana Đinđića i skoro bezrezervna podrška čitavog sveta davali su dodatnu snagu vlasti za ubrzavanje demokratskih procesa i za obračun sa uzrocima koji

4, 9. i 25. MAJA

Delegacije Društva položile vence

Delegacije Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji 1941-1945, u prisustvu većeg broja članova Društva, položile su vence na Titov grob u Kući cveća 4, 9. i 25. maja.

Odavanje počasti Vrhovnom komandantu NOV 4. maja označeno je i susretom sa delegacijom Saveza društava "Tito" i Saveza antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske koju je predvodio dr Tomislav Badovinac. U ime Društva cveće su tada položili Stevo Dokmanović, Džemal Fejzo i Mirko Ivančić.

Na Dan pobeđe nad fašizmom u II svetskom ratu cveće su u ime Društva položili Savo Popović, Vlado Maričić i Josif Strunjaš, a 25. maja Jovo Ninković, Azra Ljubomirović i Mirko Dubajić.

potresaju zemlju. Došlo se do jednog broja političkih i drugih kriminalaca ali su, posle vanrednog stanja, opet nastavljeni stari procesi neodgovornog ponašanja.

- Aktuelnu društvenu situaciju obeležavaju i organizovanje delovanje nacionalizma, šovinizam, pojave fašizma. Nosioci toga su u glavnim nacionalnim institucijama. Srpski nacionalizam u javnom životu - jedan je od glavnih ograničavajućih činilaca pozitivnih demokratskih kretanja. Ono što danas radi Sinod Srpske pravoslavne crkve svedoči da su opet na sceni najekstremniji crkveni akteri koji su svojevremeno podržavali Miloševićeve ratne poduhvate protiv drugih južnoslovenskih naroda.

- Na nivou smo od oko 50 odsto društvenog proizvoda iz 1969. godine. Trebalo bi nam 15 do 20 godina da se, uz rast od osam odsto godišnje, vratimo na nivo iz 1979, a ove godine, umesto planiranih četiri do pet odsto, rast će se svesti na oko dva odsto. Najkompetentniji ekonomisti upozoravaju da nam se u 2006. i 2007. godini primiče teška dužnička kriza ako se nastavi sadašnji trend zaduživanja i nevratanja kredita. To reprodukuje tešku socijalnu situaciju sa velikim delom stanovništva na ivici ili u prostoru gladi.

- Situacija će postati krajnje neizvesna ako vladajuće političke snage vrlo brzo ne obezbede normalan rad Skupštine i ne postignu konsenzus o nekoliko ključnih razvojnih pitanja - beskompromisno nastavljanje započetih reformi, odlučno uključivanje u evropske tokove, nastavljanje borbe protiv kriminala, posebno ekonomskog i korupcije koji hrane sve ostalo.

(Nastavlja se na strani 4)

U ČAST DANA POBEDE U II SVETSKOM RATU

Akademija u Domu Vojske

U čast 9. maja - Dana pobeđe nad fašizmom u II svetskom ratu, u Domu vojske Srbije i Crne Gore održana je svečana akademija čiji je glavni organizator, u saradnji sa Vojskom SCG, bio Republički odbor SUBNOR-a Srbije.

Poziv je posredstvom javnih glasila upućen svim zainteresovanim pa je Velika dvorana Doma vojske bila dupke puna. Pretežan broj učesnika bili su borci NOR-a, a akademiji je prisustvovao i jedan broj članova Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji.

Svečani skup otvorio je dr Miodrag Zečević koji je ukazao na doprinos Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije borbi i pobeđi antifašističke koalicije i, posebno, naglasio neophodnost da se neprestano ističe prava uloga saradnika sa okupatorom i četnika Draže Mihailovića, kako se ne bi dovodile u zabludu mlade generacije.

O značaju 9. maja i učešću NOV u borbi protiv nacifašističkih sila govorio je potom načelnik Generalštaba Vojske Srbije i Crne Gore Branko Krga, a program je nastavljen partizanskim i antifašističkim pesmama u izvođenju ansambla Doma Vojske.

Učesnici akademije zapazili su da je izbegnuto da se na bilo koji način pomene ime Josipa Broza Tita kao da Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije, o kojoj se inače govorilo, nije ni imala vrhovnog komandanta.

PROŠIRENA SEDNICA SAVETA
DRUŠTVA

Rekli su u diskusiji

Radošin Rajović je društvenu situaciju u Srbiji ocenio kao složenu i fluidnu sa rizicima da bude još teža jer Srbija zbog problema koji nisu razrešeni stalno ide po ivici noža. Zbog bitke za biračako telo, mnoge se stvari kompromisno prelamaju, zauzima se blagonaklon stav prema klerikalnoj nacionalističkoj desnici te su vrata otškrinuta za najcrnju reakciju koja nastupa udruženo i organizovano a protiv sebe ima jedan tako reći diverzantski odnos - nekoliko grupa i dvadesetak pojedinaca.

Govoreći o radu Društva, Rajović je konstatovao da se ne može nastupati samo emotivno već je neophodno da se Društvo jača okupljanjem što većeg broja ljudi koji će se za njegove ciljeve boriti prevashodno racionalnim metodima, udarati ne samo po posledicama nego i po socijalnim uzrocima problema. Pod dosadašnjim imenom, Društvo je postiglo niz sjajnih rezultata pa otuda i vezanost za to ime, ali i osnovna programska opredeljenja Društva moraju se staviti u širi kontekst savremenih demokratskih procesa. Treba se zalagati za ime pod koje će stati daleko širi krug ljudi; i imenom i programskim opredeljenjima treba proširiti bazu delovanja.

Rajović je takođe predložio da Društvo obrati Savetu ministara i vladama Srbije i Crne Gore predoči svoje stavove kako bi ih bar u nekoj meri obavezao kada je reč o istoriji, udžbenicima, spomenicima, imenima ulica: "Da kažemo da ovakav dalji hod vodi ka fašizmu...ni Hindenburg nije stvorio Hitlera, ali mu je otvorio vrata..."

Po rečima **Jovanke Brkić**, posle vremena turbulentnog antikomunizma kada se ništa nije moglo reći a da se ne okrive komunisti, sada je na sceni faza otpora reformskom kursu u čemu učestvuje i deo javnih glasila. Srbija je ostala bez leveice, i dalje se brane Milošević, genocid i zločini. Rodila se, međutim, i spontana kritika svega što se dešava, što je značajno i sa stanovišta delovanja Društva za istinu. Treba tražiti i afirmisati mlade ljude koji su

objektivni tumači novih škola i u istoriji, i u ekonomiji, i u drugim disciplinama. Naši ljudi su danas u mnogo čemu zbunjeni, treba im pomoći da se orijentišu, snalaze u društvenoj stvarnosti.

Verica Jandrejevska je govorila o zabludama onih koji su smatrali da će SPS i JUL da ujedine leve snage; oni su, međutim, razbili i kompromitovali levicu, a **dr Branislav Jovanović** je na konkretnom primeru filatelije potvrdio konstatacije o sve jačem prisustvu crkve i religije u gotovo svim sektorima što daje pravo na zaključak da se klizi ka teokratsko-monarhističkoj državi. Govorio je i o samovoljnom (bez odluke Upravnog odbora PTT-a) uklanjanju bista narodnih heroja iz zgrade Glavne pošte u Beogradu, a odgovorni organi nisu ni odgovorili na upozorenja koja su im tim povodom upućena.

"Srbija je i danas još zaražena Miloševićem" - naglasila je **Slavka Munjas** i dodala da treba konkretno govoriti o počinjenim zločinima, i onim u vreme II svetskog rata, i o onim u nedavnoj prošlosti, i o onom što se danas događa. To bi trebalo da čini i SUBNOR koji je, međutim, apsolutno izbegava da se o tome izjašnjava.

Velimir Matić je ukazao na izuzetno značajnu ulogu Društva u borbi protiv satanizacije NOB-a. Podmlađivanje je krucijalno pitanje njegove budućnosti i toj potrebi treba prilagođavati programske ciljeve, više naglašavati savremene globalne svetske i domaće vrednosti koje podržavamo. Ako ime asociira prvenstveno na prošlost, za mlade nije privlačno jer oni su okrenuti budućnosti.

Dr Mladenko Colić smatra da bi promenjena imena značila novi početak, a Društvo se pod sadašnjim imenom afirmisalo u svim delovima nekadašnje Jugoslavije. U imenu treba da stoji i SFRJ a aktivnosti Društva treba boljom organizacijom i većim angažovanjem radnih tela i svih članova širiti na sve prostore nekadašnje zajedničke države.

Govoreći o ofanzivi SPC, **Ljubo Babić** je podsetio da su za vreme rata u BiH držana četiri crkvena sabora, ne da se zaustavi rat, nego da se podrže Karadžić, Mladić i nalogodavci iz Beograda. Kod toliko aktuelnih problema, SPC nalazi za potrebno da kanonizira Nikolaja Velimirovića, protagonistu mržnje.

I Babić je govorio o ofanzivi ekstremnih desnih snaga, kritički se osvrnuo na stanje u većem broju nevladinih organizacija, konstatovao da pola vlade harangira protiv fluidne zajednice Srbije i Crne Gore. U odnosu na ime Društva, konstatujući da se ranije zalagao za ostanak sadašnjeg, smatra da ono sada treba da se menja i da bude paradigma programa u smislu antifašističkog fronta za demokratiju i

istinu pri čemu Babić izražava i uverenje da treba ići i ka transformaciji u političku partiju.

"Dok se narod sve više seća SFRJ i to izražava i prilikom datuma kao što su 1. i 25. maj, dotle u Prijedoru hoće za praznik da proglase dan kada je u ovom gradu počelo etničko čišćenje" - rekao je **Izet Jahić** i izjasnio se za promenu imena Društva ali da se ne izgubi njegov identitet i da u svakom slučaju ostane antifašistički atribut.

"Progressivne ideje i dalje su u medijskoj blokadi - kako se tome odupreti?" Ovo pitanje postavio je se **dr Pero Damjanović** koji se založio za intenzivnu saradnju sa svima koji su za osudu retrogradnih procesa i institucija. Po njegovim rečima, treba nastojati da se nađe način da se sa SUBNOR-om vode neke zajedničke akcije, da se i dalje argumentovano pobijaju teze o kontinuitetu Miloševića i prethodnog perioda. Ime Društva, smatra Damjanović, ne bi trebalo brzo i lako menjati, ali ga treba redukovati u smislu - Društvo za antifašističku borbu u Jugoslaviji.

Dr Dragoljub Petrović je napomenuo da i kompleksno pitanje imena treba posmatrati u funkciji šire mobilizacije Društva. I ovaj govornik je naglasio da u Srbiji nacionalizam buja iako su mnogi otišli u Hag. Zavodi se teokratija a medijska blokada traje i posle 5. oktobra.

I **Milan Šijan** je postavio pitanje kako mlade dovesti u Društvo pri čemu treba razmisliti da li je eventualni put ka tome pre-rastanje u političku stranku.

Zaključujući skup, predsednik Društva **dr Radoslav Ratković** je napomenuo da je Savet u proširenom sastavu i sazvat da bi se sagledale posledice aktuelne društvene situacije na položaj i ulogu Društva. Izvršni odbor će, uvažavajući sve što je rečeno, pogled Društva na društveno-političku situaciju u vidu izjave predočiti javnosti i u skladu sa diskusijom za Skupštinu pripremiti konkretne predloge statutarno-programskih promena.

"Mi još nemamo demokratiju već idemo ka njoj izvlačenjem iz zločinačkog društva, a demokratija je stanje kad narod nije otuđen od vlasti" - rekao je Ratković i dodao da je narod svoje raspoloženje iskazao spontano povodom ubistva premijera Srbije Zorana Đinđića, da je odobravao i odobrava ono što je započeto posle tog gnusnog atentata. Mora se, međutim, energično ići dalje. Čim se malo popusti, izbijaju na javnu scenu one političke snage koje su s nje trebalo definitivno da nestanu. A što se tiče Srpske pravoslavne crkve, Ratković napominje da ona ne želi, kao prava hrišćanska crkva, da imponuje svojom smernošću; ona hoće da nametne svoju moć; da ovde pravi neki svoj Vatikan.

REKLI SU, NAPISALI SU...

DR LINO VELJAK, profesor
Filozofskog fakulteta u Zagrebu
Tolerancija ne prema svima

Ne tolerancija u smislu da svatko nešto govori, da svi toleriramo sve - eto, recimo, netko je malo drugačiji od nas i on mrzi druge, pa ćemo i njega tolerirati. Tolerancija znači i zabranu, čak i prisilnu, govora mržnje i svakog pozivanja na nacionalnu, vjersku i svaku drugu diskriminaciju...

TREĆI "OKRUGLI STO" U ORGANIZACIJI DRUŠTVA ZA ISTINU O NOB-U

Antifašistički NOR u Jugoslaviji i savremenost

Posle dužih priprema, iz sedišta Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji krenuo je poziv za učešće na "okruglom stolu" - Antifašistički narodnooslobodilački rat u Jugoslaviji i savremenost. Prva dva - "Stvaranje i razaranje Jugoslavije" i "Ratovi u Jugoslaviji 1991-1999" pretočena su u međuvremenu u zbornike - izdanja Društva koja su plasirana na čitavom području nekadašnje zajedničke države.

Treći "okrugli sto" treba da se održi od 26. do 28. novembra ove godine, a za 29. novembar planirana je svečana akademija povodom 60. godišnjice II zasjedanja AVNOJ-a.

Raspravljajući o tematskim okvirima skupa, organizacioni odbor je definisao pet relativno zaokruženih istorijskih celina. Na novembarskom "okruglom stolu", zbog obimnosti, obradile bi se prve dve. U pozivnom pismu one su definisane na sledeći način:

- Narodnooslobodilački i antifašistički rat u Jugoslaviji 1941-1945. predstavlja jedno od najznačajnijih istorijskih zbivanja novovekovne istorije svih jugoslovenskih naroda. Tako su na njega gledale sve onovremene demokratske i progresivne snage Evrope i sveta. Sličan sud su o njemu izrekle i evropska progresivna publicistika i nauka. U širim krugovima evropske, američke i svetske javnosti prihvaćeno je i shvatanje da su KPJ i Josip broz Tito predstavljali personifikaciju oslobodilačke i antifašističke borbe u Jugoslaviji 1941-1945. A snage što su razorile Jugoslaviju stvorenu u toku oslobodilačkog rata 1941-1945. angažovale su danas snažan propagandni aparat, ne male intelektualne moći i velika finansijska sredstva, s ciljem da omalovaže, ospore i iz narodnog pamćenja izbrišu događaje što su jugoslovenskim narodima osigurali zapaženo mesto u novijoj istoriji Evrope i sveta. Odbor za pripremu "okruglog stola" očekuje da će učesnici skupa u ovim značajnim obeležjima nemime jugoslovenske stvarnosti imati snage da o svemu progovore iz današnjeg ugla gledanja i sa visine strogih zakona naučnog mišljenja.

- Izgradnja državne zajednice Avnojske Jugoslavije na temelju principa o ravnopravnosti naroda i dogradnja načela ravnopravnosti na tekovinama antifašističke narodnooslobodilačke borbe i kroz praksu socijalističke Jugoslavije (uz poseban osvrt na nedostatke te prakse) bitni su činoci odlučujuće faze društveno-političkog razvoja. Njome se potvrđuju valjanost politike koja je pripremala i ostvarila idejnu osnovicu i usmerenje daljeg društveno-političkog i državnopravnog razvoja. Zbog toga i ocena prelomnih događaja u ratnoj 1943. godini mora šire da obuhvati bitna svojstva narodnooslobodilačke borbe i društveno-političkog sistema koji je proizašao iz te borbe.

Za ove dve tematske oblasti pozivaju se potencijalni učesnici da podnesu prijave do 1. avgusta 2003.

U toku 2004. i narednih godina biće predmet jednog ili više "okruglih stolova" ostale tematske celine jedinstvenog programa da bi se, sa današnje vremenske distace, kritički sagledalo i ponovo verifikovalo ogromno istorijsko nasleđe NOR-a i izgradnje socijalističke Jugoslavije. To su, kako ih je definisao organizacioni odbor:

- Sukob SSSR-Jugoslavija - događaj od svetsko-istorijskog značaja za dalji razvoj socijalističke misli i prakse u Evropi i svetu, za konstruktivnije odnose među narodima i državama, za borbu protiv hegemonizma, dogmatizma i birokratizma...

- Izgradnja jugoslovenske varijante samoupravljanja predstavlja istorijski "eksperiment" od izuzetnog značaja za dalji razvoj društvene teorije u Evropi, ako ni po čemu drugom, a ono po doslednom shvatanju da ekonomsku osnovicu samoupravljanja treba da čini tržište i tržišni zakoni privređivanja.

- Kao jedan od utemeljivača pokreta nesvrstanih, Jugoslavija je odigrala istorijsku ulogu u borbi za mir u doba hladnog rata, nastojeći da se učvrste shvatanja protiv podele sveta od strane dva ekstremna vojno-politička bloka.

CRNA GORA

SUBNOR O SPOMENIKU PAVLU ĐURIŠIĆU

Zar slaviti zločinca?

Boračka organizacija Crne Gore oštro je protestovala zbog najave da će 13. jula u selu Zaostro kod Berana biti otkriven spomenik četničkom komandantu Pavlu Đurišiću. U saopštenju koje su opširno preneli crnogorski mediji kaže se da je Đurišić "najveći ratni zločinac sa ovih prostora" i, između ostalog, ističe:

- Ne bi toliko zabrinjavao Odbor za podizanje spomenika Đurišiću i njegov problematični predjednik da iza njih ne stoje druge organizacije. Na prvom mjestu je Srpska pravoslavna crkva, a pogotovo njen militantni dio u Crnoj Gori sa mitropolitom Amfilohijem Radovićem koji posljednjih deset godina redovno drži parastos poginulim i strijeljanim četnicima, a nikad partizanima.

- Predstavnici SPC u Crnoj Gori propovijedaju takozvano nacionalno pomirenje, prije svega između partizana i četnika, pri čemu četnike prikazuju kao patriote, a partizane kao zločince i brozomore. Oni zagovaraju i podizanje crkava pomirnice i to na partizanskim svetilištima, gdje se nalaze partizanski spomenici, kako bi ih oskrnavili, a vremenom i posvojili. Nijednom nijesu

pokušali da podignu crkvu pokajnicu u kojoj bi, makar simbolično, okajali grijeha za velike zločine koje su četnici počinili prema svome i drugim narodima. Crkvi ne pada na pamet da podigne neku crkvu ili spomenik istinskim patriotama, borcima NOR-a. Umjesto toga, oni ruše spomenike i spomen-obilježja borcima NOR-a a za to nikome do sada nijesu odgovarali.

- SPC, četnički pokret, dinastija Karađorđević i prosrpske političke partije u Crnoj Gori postaju zlokobne snage velikosrpskog nacionalizma i šovinizma. Odbor za podizanje spomenika Pavlu Đurišiću i njegov predjednik samo su njihovi epigoni i izvršioци.

SUBNOR Crne Gore poziva sve antifašiste da se pridruže ovom protestu boraca.

I U PODGORICI

Promovisana "Velika podvala"

Knjiga "Velika podvala - Cencić podmeće Titu izmišljene stenograme", izdanje Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945, promovisana je i u Narodnoj biblioteci "Radosav Ljumović" u Podgorici. Tom prilikom govorili su akademik dr Radoje Pajović i vojni istoričar Radomir-Ljaka Vujošević. Crnogorski mediji - "Vijesti",

"Pobjeda", "Publika", "Dan" i drugi prethodno su najavili a zatim opširno obavestili javnost o ovom događaju.

Pored objašnjenja zašto je i kako nastala ova knjiga - odgovor na knjigu "Titova posljednja ispovijest" Vjenceslava Cencića, ovom prilikom je posebno naglašeno da su posljednja decenija XX i početak ovog veka, osim teške društvene i političke krize na ovim prostorima doneli i poseban trend u oblasti publicistike i kvaziistoriografije. Na ostrašćen način sa antikomunističkih, antipartizanskih, nacionalšovinističkih, neofašističkih, rasističkih i raznih drugih retrogradnih pozicija osporava se antifašistički NOB u Jugoslaviji 1941-1945 i pokušavaju rehabilitovati četnički i ostali kolaborantski pokreti, pri čemu im se daje novi tretman, navodno realistički, a zatim patriotski, antiokupatorski.

U cilju osporavanja antifašističke uloge NOB-a, istakao je, između ostalog akademik Radoje Pajović, poturaju se falsifikati, poluistine i neistine. U poplavi raznih falsifikata pojavila se i "Posljednja Titova ispovijest" kao posve specifična knjiga sa pretenzijom da prevrednuje istoriju NOB-a, ne sa četničkih, ali ipak sa neprihvatljivih pozicija.

Istoričar Radomir-Ljaka Vujošević je posebno naglasio da će knjiga "Velika podvala" biti od velike pomoći u rasvjetljavanju stvarnih činjenica i vezi sa NOB-om, ličnošću i politikom Josipa Broza Tita.

SKUPŠTINA MULTINACIONALNOG
UDRUŽENJA BOSANACA I HERCEGOVACA

Da narodi sarađuju

Godišnja skupština Multinacionalnog udruženja Bosanaca i Hercegovaca u Beogradu, koje upravo navršava 13 godina postojanja, održana je sredinom maja u Centru za kulturnu dekontaminaciju.

Dosadašnji predsednik Radoslav Đerić istakao je da je težište rada bilo na praćenju situacije u BiH i na okupljanju članstva kako bi se ne samo sticao uvid o stanju u Bosni i Hercegovini, nego prema njemu gradio aktivan odnos i uticalo u skladu sa realnim mogućnostima. Tako je Udruženje reagovalo na sve što je upereno protiv narušavanja suvereniteta i integriteta BiH, zalagalo se za razvijanje dobrosusedskih odnosa, podržavalo sva nastojanja koja polaze od principa višenacionalnosti u izgradnji i razvoju države BiH.

"U tom smislu, rekao je između ostalog Đerić, davaćemo i dalje podršku razvijanju prijateljskih odnosa između Srbije i države BiH i naroda koji u njima žive, ispoljavati najoštrij kritički stav prema svakom pokušaju da se srpski narod u BiH koristi za podiranje tih odnosa. Udruženje nastojati da više nego do sada pronalazi oblike delovanja preko kojih se može pospešiti približavanje naroda Srbije i BiH, pri čemu za ugled može da posluži organizovana poseta Mostaraca Beogradu".

O aktuelnoj situaciji u Bosni i Hercegovini govorio je Sead Hadžović. Po njegovim rečima, nacionalna i vjerska netrpeljivost znatno je opala, građani BiH sve više su zabrinuti zbog teškog života. U Federaciji četvrtina porodica živi ispod minimuma životnih potreba a u Republici Srpskoj skoro polovina. Građani su razočarani u dosadašnju vlast ali na izborima i dalje glasaju za nacionalne stranke jer nacionalni kriteriji još prevlađuju, a opozicija je nedovoljno jaka.

Ibrahim Latifić je informisao o završnoj svečanosti obilježavanja 60. godišnjice bitke na Neretvi koja je održana u Jablanici, a Izet Jahić je prisutnima govorio o svojoj poseti Bihacu tokom prvomajskih praznika. Godišnjica Titove smrti u Federaciji je vidno obilježena a u Republici Srpskoj samo usputno pomenuta.

Jahić je govorio i o ružnim utiscima koje je ponio iz rodnog Prijedora. U ovom gradu, umjesto 16. maja, dana kada je 1944. godine Prijedor oslobođen, sada za gradski praznik hoće da proglaše 30. april. A 30. aprila 1992. počelo je etničko čišćenje i punjenje logora u Omarskoj, Keratermu i Trnopolju. Bošnjaci i Hrvati na ruke su morali da stave bjele trake, a bjele čaršave na prozore stanova i kuća. Počela su ubistva, pljačke, sistematska razaranja muslimanskih prigradskih naselja...

Na Skupštini je izabran novi Glavni odbor Udruženja, novi predsjednik je Azra Čemalović a sekretar Radoslav Đerić.

Azra ČEMALOVIĆ

NOVO OTVORENO

O imenima

Povodom predloga da se u Beogradu preimenuje više ulica, pri čemu su, uz neskrivenu ideološku ostrašćenost i primese monarhizma, za nova imena ulica kandidovani i nesporni kvislinzi iz vremena drugog svetskog rata, Društvo za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji 1941-1945 uputilo Vam je, pre godinu dana, pismo u kome je postavljeno više pitanja i izložena razložna argumentacija. Sa sličnim zahtevima i primedbama istovremeno su se javno oglasile i druge organizacije kao i mnogi građani pojedinačno, među kojima i više članova našeg Društva. Direktan odgovor nismo dobili ali smo činjenicu da je neposredno posle toga predloženo preimenovanje ulica skinuto sa dnevnog reda sednice Skupštine grada i da je nekoliko članova nadležne skupštinske komisije, sa dotadašnjom predsednicom na čelu, podnelo ostavke - prihvatili kao odgovor.

Sada smo, međutim, neprijatno iznenađeni da su sva ta pitanja i sva ta argumentacija apsolutno ignorisani, te se u potpunosti obnavljaju stari predlozi čime se dezavuiše i dobar deo beogradske javnosti. Otuda smo primorani da vas još jednom podsetimo na sledeće:

Već deset godina ispoljavaju se nastojanja da se menja novija istorija Srbije i Beograda. U tom kontekstu čine se i pokušaji da se brišu i svedočanstva koja se objektivno ne mogu izbrisati iz istorije i svesti ljudi, a takvi pokušaji vidljivi su i u procesu preimenovanja ulica u Beogradu.

Imajući u vidu predlog, koji je sada obnovljen kao da u međuvremenu nije bilo nikakvih reagovanja javnosti, Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945. očekuje da odbornici Skupštine Beograda i u ovom slučaju ispolje visok stepen odgovornosti i da se iskažu kao predstavnici svih građana Beograda a ne kao zastupnici izvesnih isključivih ideoloških pogleda.

Smatramo da su, pre konačne odluke i daljeg odlučivanja o imenima naziva ulica i trgova, gradske vlasti, uvažavajući glas javnosti i više već izrečenih kritičkih osvrta povodom predloženih izmena, dužne da građanima Beograda odgovore na više pitanja i daju više principijelnih objašnjenja, od kojih ovom prilikom navodimo samo neka, uz spremnost da sve detaljnije obrazložimo i argumentujemo.

- Kako će, u načelu, Beograd da se odnosi prema periodu svoje istorije u kome je, tokom više od sedam decenija, kao glavni grad Jugoslavije, dostigao izvanredan uspon, postao opštepoznat i poštovan u čitavom svetu? Da li će se taj period i dalje osporavati i na taj način što će se iz naziva ulica brisati imena ličnosti koje su se borile za njegovu slobodu, prosperitet i izgradnju?

- Da li će se gradske vlasti i dalje ponašati tako kao da Beograd treba da se stidi svoje antifašističke prošlosti a ne da se ponosi što je bio u prvim redovima antifašističke borbe? Celom svetu je poznato šta su Beograđani iskazali 27. marta 1941, da je u Beogradu doneta odluka o ustanku, da je Beograd svoj antifašizam platio desetinama i desetinama hiljada streljanih na Banjici i u Jajincima, da su ga 1944. oslobodili Narodnooslobodilačka partizanska vojska sa Titom na čelu i Crvena armija, pri čemu je na beogradskim ulicama za slobodu Beograda svoje živote položilo više od tri hiljade partizana i blizu hiljadu crvenoarmejaca. Zašto se, dakle, iz naziva ulica izbacuju imena Tolbuhina, Birjuzova, zašto se ponovo ubijaju Jelena Četković i mnogi drugi istinski patrioti i narodni heroji? Ne pominjući ovom prilikom imena svih "onih komunista (partizana) čije antifašističke zasluge nisu sporne", kako su, obračunajući se javnosti, napisali Desimir Tošić, Mirko Tepavac, Mihajlo Mihajlov, Živorad Kovačević i Aleksandar Nenadović, a koja su predložena za brisanje iz naziva beogradskih ulica, izdvajamo još jedan karakterističan primer. Za "odstrel" je, naime, predloženo i ime Internacionalnih brigada. Svi interbrigadisti, bez obzira na nacionalnost, koji su u Španiji 1936. počeli oružanu borbu protiv najezde fašizma, dekretom sadašnjeg španskog kralja Huana Karlosa i odlukom španskog parlamenta, proglašeni su za španske državljane. Za Beograd bi moglo da bude poučno kraljevo obrazloženje: "Pravedno je priznati borbu za slobodu i demokratiju koju su vodili dobrovoljci, članovi internacionalnih brigada u Španiji 1936-1939. Preživeli učesnici zaslužuju da na vidan način osete zahvalnost Nacije..." Kaudilju Franku teško da bi se svidelo to što je napisao Huan Karlos ali bi ga, verovatno, obradovao beogradski predlog da se iz sećanja izbrišu internacionalne brigade. Španci, dakle, slave antifašiste pripadnike drugih nacija, a u Beogradu se neko odriče sopstvenih.

- S kojim moralnim pravom se, s jedne strane, uklanjaju imena oslobodilaca Beograda, dok se istovremeno predlaže da neke ulice dobiju imena okupatorskih

PISMO ODBORNICIMA SKUPŠTINE BEOGRADA

ulica, opet

saradnika koji su se izjašnjavali kao antisemiti, veličali fašizam i pomagali okupatoru da Beograd i Srbiju drže u pokornosti? Ne odriče li se tako Beograd moralnih uzora koje su svojim primerom potvrdili veliki sugrađani Miloš Đurić, Ivo Andrić i mnogi drugi? Da li odbornici, u trenutku kada smo suočeni sa neofašističkim, rasističkim i drugim anticivilizacijskim pojavama, mogu da procene značenje ukidanja, na primer, ulice Dušana Bogdanovića koga su nacistički okupatori streljali u Beogradu, ne kao komunistu već kao predvodnika građanske partije koja nije htela da saraduje sa fašizmom? Ili dr Vladimira Nešića, nekadašnjeg generalnog sekretara Crvenog krsta Jugoslavije koji je zbog demokratskih uverenja podlegao mučenjima u Glavnjači i zbog čijeg su ubistva u to vreme protestovali najpoznatiji svetski intelektualci sa Albertom Ajnštajnom na čelu? Da li se, na primer, ukidanjem ulice 14. decembra naknadno amnestiraju tadašnje vlasti i policija za ubistva studenata i radnika koji su demonstrirali protiv fašizma? Da li je Nikolaj II za Beograd preči od čuvanja uspomene na mlade ljude koji su se pridružili antifašističkim streljenjima naprednog čovečanstva?

- Zašto kriterijumi u izmenama naziva ulica podsećaju na one Nedićeve kada je, a ne 1946. godine, u istoriji Beograda izvršeno najveće preimenovanje beogradskih ulica? Zašto se Beograđanima daju netačna objašnjenja o vraćanju takozvanih starih naziva kada nije principijelno raščišćeno pitanje šta su, zapravo, stari nazivi? Na nizu primera lako je uočljivo da nije cilj vraćanje starih naziva već neargumentovano i vrednosno veoma diskutabilno ideološko arbitriranje.

- Zašto sadašnje vlasti odustaju i od principa koje su njihovi čelnici promovisali - da svaka generacija i imenima ulica označava one delove grada koje je gradila i unapredila? Po tom kriterijumu, valjalo bi uvažavati i nazive ulica koje su one dobile kada su trasirane i građene u vreme kneza Miloša Obrenovića, trebalo bi se, pre mnogih drugih crkvenih ljudi, setiti i episkopa Sergeja koji je zaslužan za nastajanje najstarijeg poznatog svedočanstva o slovenskom imenu Beograda. Po tom kriterijumu trebalo bi se, valjda, setiti i u međuvremenu preminulih oslobodilaca Beograda Koče Popovića i Peka Dapčevića umesto da se iz naziva ulica skidaju imena onih oslobodilaca čija su imena neke ulice do sada nosile.

- Da li je logično da u glavnim gradovima Brazila, Meksika i više drugih zemalja postoje moderni bulevari koji nose Titovo ime a ne i u Beogradu? U Titovo vreme, Beograd je od grada sa oko trista hiljada stanovnika izrastao u moderan milionski grad, izgrađena su mnoga nova naselja, uspostavljene mnoge širom sveta poznate kulturne manifestacije; Tito je bio neposredni inicijator izgradnje Novog Beograda...

- Koliko će se pometnje u svakodnevnim komunikacijama izazvati masovnim, često i nelogičnim promenama naziva ulica, nasilnim seckanjem uličnih celina u više delova? Koliko će sve to građane da košta i u ime čega im te troškove treba nametati?

- Da li će se i u buduću, prilikom svake promene gradske vlasti, vršiti masovna preimenovanja ulica?

Postavljajući ova pitanja (a mogla bi da se postave i mnoga druga), Društvo smatra da je svaki period i u nazivima ulica ostavio neke svoje nedorečenosti, da vreme vrši valorizacije vrednosti pa su, u skladu s tim, neophodne i određene korekcije. No, ne smeju se činiti nasilja nad istorijom, ne sme se odstupati od slobodarskih i demokratskih tradicija Beograda. Beogradu nije potrebno da nazivima ulica afirmiše dinastičke obračune u borbi za vlast, ličnosti kompromitovane kvilinstvom i kolaboracijom sa okupatorima, pa ni stvaraoce koji su se nedvosmisleno izjašnjavali kao šovinisti, rasisti i fašisti. Pri tome naglašavamo: ne mora da bude i nije sporno da neke nazive treba promeniti mada promene, iz više razloga, ne bi trebalo da budu ni masovne a ni stalni i dugotrajni

proces. A za svaki slučaj neophodno je pošteno objasniti stvarne razloge i motive. Ako neko ime ili pojam više ne zaslužuje ulicu ili trg u Beogradu, treba to otvoreno reći i obrazložiti. A ako se ime menja isključivo zbog toga da bi se, u cilju gradske autentičnosti, vratilo neko staro ime (da li su sva stara imena dobra samim tim što su stara, drugo je pitanje), treba zaključiti da će neka nova ulica dobiti ime ličnosti ili pojma koji je "ukinut" zbog prednosti date starom nazivu. Razume se, ako je reč o ličnosti odgovarajućeg kulturno-istorijskog formata. U civilizovanom i demokratskom društvu, niko se prečutno i paušalno ne može i ne sme proglašavati nepodobnim bez valjanih argumenata kojima se to dokazuje, niti se prethodna vremena, ma kakva da su bila, mogu apsolutno potirati kao da nisu ni postojala.

U postupku predlaganja i usvajanja izmena naziva ulica do sada se, međutim, bežalo od ovakvog pristupa pa su se više puta čula veoma čudna i, najblaže rečeno, neodgovorna obrazloženja poput onih da su, na primer, Svetislav Stefanović i Vladimir Velmar-Janković predloženi kao kulturni poslenici. Da li je moguće da se ne zna ili zaboravlja da su pomenuti "kulturni poslenici" stali ne na stranu Getea, Hajnea, Tomasa Mana i drugih istinskih velikana nemačkog naroda nego se svrstali uz Hitlera, Himlera, Gebelsa i ostale nacirasističke glavešine čije horde su razbile i okupirale Prvu Jugoslaviju streljajući, često i nasumice pohapšenih, sto građana za jednog okupatorskog vojnika.

Pomenuti "kulturni poslenici" čija imena sada treba da ponesu dve beogradske ulice bili su članovi, odnosno ideolozi kvilinske vlade Milana Nedića čija je policija osnovala po zlu čuveni Banjički logor, organizovala masovno uništavanje Jevreja, na desetine hiljada ljudi, pretežno pristalica NOP-a i nacistima rasno nepodobnih, sprovođila na stratište u Jajincima.

A ako se pominje "nepravda koju su učinile vlasti 1946. godine", zašto se istovremeno ne kaže i to koliko je ulica i po kojim kriterijumima promenjeno za vreme vlade Milana Nedića (u kojoj je sedeo i Vladimir Velmar Janković) i da su pomenute 1946. jednom broju ulica samo vraćeni prethodni nazivi, od Kamedžijeve, zbog Nedićevog udvorištva nemačkom okupatoru, pretvorene u Guslarsku i tako redom? I da li se to i dalje zastupa teza da je pravda kad se veličaju i slave okupatorske sluga a potiskuju nacifašističke žrtve i istinski borci za slobodu? Takvo poimanje pravde zaista je teško usaglasiti sa tezama o pomirenju i prevazilaženju ideoloških raskola jer se na ovaj način i ovako neodgovornim odnosom prema novijoj istoriji stvaraju i podstiču raskoli ne toliko ideološkog koliko elementarno ljudskog, moralnog karaktera.

Ukazujući na sve ovo i u skladu sa postavljenim pitanjima, smatramo da je krajnje vreme da se u Beogradu zaustavi trend započet još 1991. godine pod okriljem Socijalističke partije Srbije. Još tada je, najpre, kao prilog tezi da se ne može živeti zajedno (zastupali su je tada i partija na vlasti, i dobar deo intelektualne elite, i SPC) u Beogradu promenjeno ime Trga bratstva i jedinstva. I, krene li se, potom, od slučaja do slučaja, od imena do imena, za takozvano "vraćanje na stare nazive" prvo su došle na red ulice sa nesrpskim imenima: Lole Ribara, Moše Pijade, Josipa Broza, Pavla Papa, Franca Rozmana...pa, kao da je konsultovan Velimir Ilić, ulice sa sumnjivim prezimenima bez ic na kraju poput Božidara Adžije, Ognjena Price, Đure Salaja...Slede, zatim, Crnogorci i Srbi-nesrbijanci - Savo Kovačević, Jelena Četković, Boško Vrebalov, Vukica Mitrović, Dušan Bogdanović, Filip Kljajić, Žarko Zrenjanin...

Imajući u vidu pored navedenog i glasove koji su se, povodom predložene izmene naziva ulica, čuli u javnosti, Društvo, kao što je već pomenuto, očekuje da odbornici Skupštine grada ovom pitanju pristupe sa punom odgovornošću pred svojom savešću, pred građanima i istorijom Beograda, pred evropskim kulturno-civilizacijskim normama. Očekujemo i da se, pre donošenja konačne odluke, obezbedi postupak u kome će moći organizovano da se čuju i ispoštuju mišljenja i predlozi građana.

Borba za istinu je i borba za slobodu

BLAŽO MANDIĆ

Moralna je kriza najpogubnija

Knjigu Vjenceslava Cenčića "Posljednja Titova ispovijest" lično sam doživio kao nehuman čin, kao zao naum da se, u službi određene politike, ružno progovori o umrlima, da se "posvađaju" saborci koji više nisu među živima. Ali, i kao publicistički izdanak, među mnogim drugim, jednog nesrećnog vremena sa dubokim moralnim posnućem.

Kad god bih razmišljao o krizama kroz koje smo prolazili i nesrećama koje su nas zadesile, sve više bih se utvrđivao u zaključku da nije najgora politička kriza; nije ni ekonomska; najcrnja je, najpogubnija - moralna. Ne mogu se, dabome, ni razdvajati. Prepliću se u fatalnom zajedništvu. Ali, uzevši pojedinačno; politička ugrožava sistem, ekonomska pogađa standard, a moralna - razara dušu.

Pratioci moralne krize bile su laži, poluistine i, posebno, njihovo manipulativno spajanje, za što je upravo Cenčićeva knjiga eklatantan primjer. Pisac David Albahari, u romanu "Mamac" na jednom mjestu veli da se tolika količina bestidnih laži, izrečena za tako kratko vrijeme, ne može porediti ni sa čim u istoriji ljudskog besčašća. Drugi pisac i ugledni reditelj, zgražavajući se nad istom činjenicom, upitao se kako je moglo doći do takve inverzije, da se "na prijestolu istine ustoliči laž".

Moglo se dogoditi onda kada je laž postala funkcija naopake politike, kad se istinom i argumentima nije mogla obaviti medijska priprema za ono šta se naumilo uraditi. I počelo je postepeno podgrijavanje mržnje, sve dok se nije "dogodio narod", a onda smo već vidjeli šta se dogodilo narodu. Sjećamo se svega, a bolje bi nam bilo da nas pamćenje slabije služi.

Neposredni ciljevi obmana i laži mijenjali su se potom; mijenjalo se unekoliko i pakovanje, a povećavao se orkestar izvođača. Kad je takozvana ljevica izdala autentično ljevičarstvo i svojom politikom, sada i ovdje, čak i kompromitovala tu istorijski časnu ideju, dala je time jake argumente u ruke desnice, ali ne takozvane, nego prave.. I ona je hitro, tragičnost jedne decenije, brže-bolje protegla na cijelo pola vijeka. Počela je govoriti o 50 godina "mraka", ostavljajući nas neobaviještenim kako su to mnogi od njih uspjeli da u tom "mraku" sami sebe prosvijetle, da besplatno steknu najšira obrazovanja i dospiju do najviših zvanja.

Izjednačavanje ova dva perioda, namjerna je i gruba neistina. Da budem vrlo jasan: ne mislim pri tom da prvi period treba idealizovati i vodeću ličnost u njemu glorifikovati, već da se samo istine treba držati. A istorija će o svakome i svemu dati svoj sud. Stvarnost SFRJ proći će i mora proći, kao i svako drugo doba, kroz kritičko preispitivanje. Kamo sreće da je to već započelo. Ali - nije!

I ne može u klimi kakva jeste, kakva još traje, u atmosferi visokih političkih tenzija. Taj posao moći će da obave, samo na miru, u stabilnom demokratskom stanju društva, ljudi od nauke, ideološki neostrašjeni i aktuelnom politikom nesputani. I, naravno, kad im svi relevantni dokumenti budu dostupni, kad im se oslobodi pristup, što danas nije slučaj, a mislim - ni slučajno.

Niko ko trezveno gleda na društvenu zbilju, kome je stalo do napretka zemlje i dobra

doista bio okrenut samo jednoj, jugoslovenskoj strani - predstavlja kao njihova žrtva, jer je navodno bio "nadglasan".

U to vrijeme, i sa takvom namjerom, pada očigledno i priprema Cenčićeve knjige. Govorimo o Cenčićevoj knjizi, iako je jasno da je njegovo učešće bilo čak i manje od onih koji su mu građu pribavljali, a čija imena ne znamo, sem ukoliko i sam nije sudjelovao u fabricovanju famoznih stenograma. Ne isključujem da je, kao blizak Kopiničev saradnik, mogao

U beogradskom "Medija-centru" 12. aprila je predstavljena knjiga "Velika podvala - Cenčić podmeće Titu izmišljene stenograme" koju je izdalo Društvo za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji.

Ovaj odgovor na Cenčićevu knjigu "Titova posljednja ispovijest" dat je, uz redakcijski predgovor, u šest tematskih blokova. To su:

Osnovna razmatranja; Ključni dokument; Svedoci govore; Reagovanje javnosti na Cenčićevu knjigu; Reč istoričara; Prilozi - dokumenti

Promociju je vodio dr Pero Damjanović, a tom prilikom su govorili i dr Stipe Šušar, Blažo Mandić i dr Dragoljub Petrović.

"U obilju apokrifne literature, koja se u nas počela češće pojavljivati posle Titove smrti, a osobito poslednjih desetak godina, posebno mesto zauzimaju neke knjige potomaka i privrženika raznih tokom II svetskog rata poraženih snaga, kao i predstavnika drugih retrogradnih tendencija," rekao je, između ostalog, dr Pero Damjanović. On je napomenuo da je i sve više autora koji računaju na profit zasnovan na senzacionalizmu. Takvi ne

svoga naroda, ne može biti protiv veće demokratije i efikasnije ekonomije, protiv uključivanja u Evropu i prilagođavanja novoj svjetskoj realnosti. Ali, mora se biti protiv grubog, generalnog osporavanja, pod kišobranom osuda totalitarizma, svih vrijednosti u bivšoj zajedničkoj državi, svih velikih ostvarenja nekoliko generacija, ne samo ratne, dostignuća od cijelog svijeta odavno priznatih. Sve to, međutim, hoće da se potre. Jedino se antifaziizam nastoji podijeliti. Jer, nešto više, bilo bi, ipak - malo previše.

U takvom stanju ne iznenađuje što se i jugonostalgija optužuje, što se i na nju ukazuje kao na opasnost. Kad god bi u dugotrajno lošem, postalo još gore, a oživjelo sjećanje na ono što je nekad bilo bolje, iznova bi se podigao još veći talas osporavanja. I počeo bi da valja nove laži, kao što jaki vjetrovi valjaju oblake. Uskraćuje se pravo normalnim ljudima da se sjećaju vremena kad su živjeli dobro i bili bezbjedni. Hrvatsku književnicu u egzilu Dubravku Ugrešić upitao je neko šta je smisao "Leksikona jugonostalgije". Odgovorila je: "Smisao je u otporu konfiskaciji kolektivnog pamćenja."

*

Pomenuo sam već šta se dešavalo u drugoj polovini osamdesetih. A kad je ratno zlo započelo i kad se nad prostorima bivše Jugoslavije sve više zgušnjavao mrak, počinje bježanje od vlastite odgovornosti i odbacivanje razloga tragedije u prošlo vrijeme, u neku sredinu sedamdesetih godina. Pri tom se krivica za nesreću pokušava pripisati isključivo kadrovima iz zapadnog dijela zemlje, s tom što se Tito, tobože bliži istočnoj strani - a on je

biti i zloupotrebjen. No, to su pretpostavke i nagađanja kojima se nije pametno baviti.

Dobro je da se knjiga, koja nije smjela ostati bez odgovora, pojavila dok još ima živih svjedoka svih događanja u njoj obuhvaćenih. Ljudi odlaze, a to povećava prostor za manipulacije i prekranje istorije. Uvjeren sam da se Cenčićeva knjiga, bar u ovakvom vidu i sa onim pismima u uvodu, nije mogla pojaviti za života Lazara Koliševskog i Veljka Kovačevića. Kao što se tu skoro, u jednom listu, nije mogao Titu na samrti u ruke staviti Kuran da bi se na stupidan način proturila malicioznost kako se rodio kao katolik, proživio život kao ateist, a umro kao Musliman - dok je bio živ Berislav Badurina čije se riječi uzimaju kao izvor. Badurina, koji je umro samo nekoliko mjeseci ranije, to ozbiljno nije mogao reći, jer nije imao osnova; sa njim sam tih dana i ja bio. Inače, zašto u dobru zdravlju i slobodnom vremenu, ne čitati i Kuran, kao i Bibliju i svaku drugu knjigu.

*

Cenčić je u pravu kad u jednom pismu ukazuje na druge publicističke "bisere", posebno one koji su se ticali privatnog života Josipa Broza Tita, a ostali bez odgovora. Gubi se iz vida da se doskora - iako ni danas nije mnogo bolje - takva reagovanja nisu prihvatila i objavljivala. Postojao je, na žalost, samo jedan smjer. Inače, smatram da su podmetanja kojima su "oslonac" navodni centri stranih obavještajnih službi, još bezočiji. Samo, jedno su novine, a drugo knjige sa ovakvom pretenzijom.

Činjenica je, na žalost, da se val destrukcije, u dijelu medijskog prostora, nastavlja, umjesto

PODMEĆE TITU IZMIŠLJENE STENOGRAME

da se liječe rane i prevazilaze posljedice dugotrajne nacionalističke infekcije, da se krene već jedanput ka smirivanju i graditeljstvu. Objavljuje se, zaista, mnogo toga bez objektivnih kriterijuma, a ponešto i bez ikakvih obzira i moralnih skrupula. Prije mjesec-dva, jedan ovdašnji list najavljuje i objavljuje ekskluzivni intervju sa Jovankom Broz, bez prethodnog, čak i telefonskog kontakta s njom. Mogu da razumijem nevolje sa tiražima u osiromašenoj zemlji oslabljene kupovne moći. Ne shvatam, ipak, toliko spuštanje nivoa svoje profesije, što joj opasno ugrožava kredibilitet. Ne znam da je toga, u tolikoj mjeri, igdje ikada bilo. Odavno je

Ne možemo ulaziti u razloge čime je to Josip Kopinič općinio jednog novinara skromnih mogućnosti, da ga je on najprije u "Enigmi Kopinič", a onda u "Titovoj posljednjoj ispovijesti" nastojao prikazati ne samo značajnom historijskom ličnošću, nego i čovjekom koji je maltene omogućio i stvorio samog Josipa Broza Tita, pa mu je, eto, u neku ruku bio i ispovjednik pri kraju života, a kojem Tito skrušeno priznaje svoje greške i s gorčinom govori i o ljudima i zbivanjima u pokretu i državi, kojima je on, Tito, neprikosnoveno bio na čelu.

Josip Kopinič je po svemu dužeci bio jedna nerespektabilna ličnost, koja je prošla životni

• Drugo, najperfidnije u Cencićevoj raboti je ispisivanje optužnice za raspad SFRJ. Prema Cenciću, nju su, uglavnom, rasturili hrvatski i slovenski komunisti, a najviše su na tome radili Edvard Kardelj i Vladimir Bakarić. Uostalom, u vodstvu hrvatskih komunista su i 1941. godine (tvrdi Cencić) bili neki ustaški i njemački agenti, Marka Oreškovića nisu (po Cenciću) ubili četnici nego partizani. I smrt Ive Lole Ribara bila je posljedica zavjere u redovima partizana. Tito je priznao Kopiniču da je pogriješio kada je iz vrha oko sebe odstranio Rankovića i Gošnjaka. On je čak htio da Kardelja likvidira, ali u toj nakani nije uspio, itd, itd.

Cencić je tobožnje stenograme tobože počeo prepisivati 1986. godine. Bilo je to doba izbijanja miloševićevske "antibirokratske revolucije", te priča o antisrpskoj koaliciji i Titu kao antisrbinu koji je avnojevsku Jugoslaviju i uređio i vodio tako da sve ide protiv Srba i Srbije. A Cencić, eto, 2001, izlazi s tezama da Tito i nije kriv, osim što nije uvidio kamo to smjeraju Kardelj i Bakarić i što se sve radi po republikama i pokrajinama, osim u Srbiji, da se Jugoslavija rasturi i upropaste revolucija i socijalizam. Nigdje se, dakako, ni u tobožnjim Titovim ispovijedima, ne apostrofira srpski nacionalizam, a koji je, ruku na srce, bio prvi i glavni grobar Jugoslavije...

• I, najzad, treće. Tito u Cencićevoj inscenaciji igrokaza na kraju ispada nemoćni i očajni starac, a već i dokumenti (uvršteni u knjigu "Velika podvala") o Titovoj aktivnosti u posljednjoj godini njegova života pokazuju da je on do kraja ostao stabilna, izdržljiva, čvrsta i razumna ličnost, koja se s optimizmom angažirala za dobro zemlje kojoj je na čelu i za mir i progres u svijetu.

U zaključku izlaganja, dr Stipe Šušvar je istakao:

"Mnogo je i premnogo toga, u ovom vremenu nakon njegove smrti, izrečeno i napisano o Titu, zemlji kojoj je bio na čelu, sistemu koji je on najviše simbolizirao, a što pas s maslom ne bi pojeo.

Posebno su su od 1990. godine naovamo namnožile četničke, ustaške, bjelogardijske, balističke, mladomuslimanske, vmrovske interpretacije novije historije, NOB-a, društvenog razvoja i društvenih problema 1945-1990. Obnovili su se i nanovo stvorili mitovi, mistifikacije, manipulacije s historijom i u historiji kao nauci i školskom i univerzitet-skom predmetu.

Knjiga 'Posljednja Titova ispovijest', na koju se reagira u knjizi 'Velika podvala', nije ni najgore što je u ovom posttitovskom vremenu ugledalo svjetlo dana. Ali jest najevidentnije falsificiranje historije. Oni koji danas misle kao ustaše, četnici itd. možda se nas i ne tiču, teško da mi na njih možemo utjecati. Ali stvar je u tome da nije malo dobronamjernih i naivnih, a Titu su ostali privrženi, koji su 'Posljednju Titovu ispovijest' uzeli zdravo za gotovo. Na nama je da se potrudimo da upravo njima dospije u ruke knjiga 'Velika podvala'."

biraju sredstva, služe se neistinama, izmišljanjem činjenica sve do izrazitog falsifikovanja istorije. Ovakvim svojim metodima počeli su da prodiru i u školske udžbenike.

Izrazit primer takvog pisanja je i knjiga Vjenceslava Cencića a njena je posebnost je u tome što se neistine i falsifikati vešto ugrađuju i prepliću sa istinitim događajima - rekao je takođe Damjanović i to ilustrovao sa više primera na koje se ukazuje i u knjizi "Velika podvala"

I istoričar dr Dragoljub Petrović govorio je o talasu falsifikata i neistina koji se uklopio u propagandu pogubne politike. Na konkretnim primerima ukazao je da se i dalje, posebno u pojedinim glasilima, širi nacionalistička euforija i zaključio da je pred srpskom inteligencijom odgovoran zadatak - borba protiv agresivnog srpskog nacionalizma.

"Glas javnosti" objavljuje šire izvode iz izlaganja prof. dr Stipe Šušvara i Blaže Mandića, dugogodišnjeg Titovog bliskog saradnika.

Povodom izlaska "Velike podvale", redakcija je iz Ljubljane dobila pismo generala u penziji Marijana F. Kranjca s čijom će sadržinom čitaocce upoznati u sledećem broju lista.

poznata opaska koju ni velike vojskovođe nisu osporavale - da se najviše laže u ratu. To je sada demantovano. Pokazalo se da se u miru može lagati još i više.

*

Na knjigu koju danas promoviramo, ne gledam samo kao na dokument koji argumentima razobličava pokušaj velike podvale. Mislim da će ona za čitaocce biti ujedno i upozorenje da se ubuduće obazrivije odnose prema publikacijama sličnim Cencićevoj knjizi i, uopšte, pisaniju ove vrste, da iz svoga, najčešće plitkog džepa, ne plaćaju maglu i obmanu.

Jednom prilikom, pokojni Slobodan Selenić je rekao da istina uvijek negdje proklja. Probija se sama ako joj drugi ne otvore prolaz. Bolje je, ipak, otvarati joj prolaz, da ne bi kasnila suviše. To je i misija Društva koje je izdavač ove knjige i koje će, uvjeren sam, istrajavati na ovom zadatku, bar dok u njemu bude ijednog živog svjedoka...

DR STIPE ŠUŠVAR

Falsifikat nastao iz politikantskih pobuda

Zbornikom radova i dokumenata "Velika podvala" uvjerljivo se pokazuje i dokazuje da je knjiga Vjenceslava Cencića "Titova posljednja ispovijest", izašla u februaru 2001. godine, a čiji je sadržaj naveliko prenošen i citiran u medijima na prostorima cijele bivše Jugoslavije, a najviše u Srbiji i Crnoj Gori, falsifikat nastao iz politikantskih potreba - naglasio je dr Stipe Šušvar koji je u svom izlaganju posebno ukazao na tri momenta:

• Prvo je uloga Kopiniča, kako je Cencić vidi.

put od podoficira u mornarici Kraljevine Jugoslavije preko španskog dobrovoljca, agenta NKVD-a, telegrafiste na relaciji Kominterna - osam komunističkih partija na jugoistoku Evrope, koji se krio u Zagrebu, i onda direktora dvaju, istina ne beznačajnih, poduzeća u socijalističkoj Jugoslaviji. Neregularno, stavljajući se u ulogu čovjeka Kominterna iznad KPJ i KPH, a mimo znanja Tita, mijesao se u partijski život Zagreba i Hrvatske 1941. godine, a što je u slučaju Kerestinec imalo tragične posljedice. Za to je bio pozvan na partijsku odgovornost. O tom njegovom ponašanju i djelovanju u Zagrebu i sam sam se raspitivao kod tako autentičnog i visokomoralnog svjedoka kao što je Vladimir Velebit. A pogotovo se moraju respektirati i prisjećanja Herte Haas, koje nalazimo u knjizi što je danas promoviramo.

Tito je i u poslijeratnom vremenu donekle uvažavao Josipa Kopiniča, kao i sve svoje drugove iz vremena ilegalnog rada i života. Bili su, uostalom, u kontaktu još u Moskvi, a onda u Zagrebu 1941, pa u nekim momentima i u kasnijem toku NOB-a. A u poslijeratnom vremenu su se ipak rijetko viđali. Kao direktor "Uljanika", tu u blizini Briona, i Kopinič je možda mogao do Tita doprijeti lakše od drugih direktora velikih poduzeća. A iz dvije Cencićeve knjige, eto, ispada da je Kopinič čak i zaslužniji od Tita jer ga je, kobojagi, i doveo na čelo KPJ, a svakako mu je bio intimus, koga je najviše uvažavao i kojem se pri kraju života u očaju povjeravao. Nešto takvo poput Cencićevog proizvođenja Kopiniča u veliku historijsku ličnost je bez presedana i da nije toliko žalosno - bilo bi više nego smiješno.

PROMOCIJA KNJIGA VIDOJA ŽARKOVIĆA I KIRE HADŽI VASILEVA

MILENKO MARKOVIĆ

Kako je Jugoslavija mogla da opstane

Knjiga Kire Hadži Vasileva "Međunacionalni odnosi-balkanska iskustva" nastala je kao ispunjenje obećanja da će nakon knjige "Socijalizam i nacionalni odnosi"(1982) uslediti i drugi deo koji bi se bavio nacionalnim odnosima u SFRJ.

U uvodnim napomenama autor ističe nameru da prvenstveno analizira bitna obeležja koja je u nacionalne odnose na našem tlu unosi socijalizam, kao i povratne uticaje nacionalnih odnosa na kretanje socijalizma u nas. No, kao što često u životu biva, okolnosti, u ovom slučaju tragični ratovi na tlu bivše Jugoslavije, uticali su da se donekle izmeni prvobitna zamisao. Uočavajući da u tim događajima ima nečeg što ne može biti bez uticaja na opšta kretanja u svetu, Hadži Vasilev se odlučuje da svoju analizu proširi, bar u glavnim linijama, i na istorijska zbivanja na Balkanu, odnosno na balkansko istorijsko nasleđe. Otuda u naslovu knjige i dodatak "balkanska iskustva" mada su centralni sadržaj knjige problemi nacionalnih odnosa u SFRJ, uzroci i posledice njenog raspada 90-ih godina prošlog veka.

Kad je reč o balkanskom nasleđu, Kiro Hadži Vasilev sasvim ispravno osim političke, uvodi i sociološku analizu. Ne samo u imperijalnom gospodstvu Austrougarske i otomanske Turske, već i u zakasnelom, oskudnom i ograničavajućem razvoju kapitalizma na balkansku tlu, vidi jedan od osnovnih razloga zašto je na Balkanu, sa velikim zakašnjenjem u odnosu na Zapadnu Evropu, došlo do uobličavanja savremenih nacija.

RADOŠIN RAJOVIĆ

Jedan od neimara mlade makedonske države

Kiro Hadži Vasilev (1921-2000) pripada plejadi makedonskih intelektualaca koji su stasali neposredno pred II dvetski rat i u toku NOR-a među kojima su i Kiro Gligorov, Lazar Mojsov, Mito Hadži Vasilev, Ksente Bogoev, Dimitar Mitrev, Aleksandar Grličkov...U nastajanju i izgradnji mlade makedonske države oni su dali značajan doprinos. Tačnije, bili su stubovi nosači makedonske državne zgrade, pioniri njene izgradnje u raznim oblastima društvenog života.

Posle okončanja NOB-a, čiji je učesnik od 1943, Kiro Hadži Vasilev je, u skladu sa zahtevima tog vremena, išao da radi tamo gde je trebalo. Bio je direktor i glavni urednik "Nove Makedonije", prvog makedonskog dnevnog lista u slobodnoj državi, a potom ministar prosvete u makedonskoj vladi. Predratni student medicine, posle rata završava studije društvenih nauka a potom je pretežno na odgovornim poslovima u institucijama jugoslovenske federacije i diplomatiji. Urednik je časopisa "Socijalizam"; kao direktor i nastavnik Visoke škole političkih nauka, zajedno sa Najdanom Pašićem, Radoslavom Ratkovićem, Ljubisavom Markovićem, Brankom Pribičevićem, radi na izgradnji prve visokoškolske ustanove u oblasti političkih nauka.

Nalazi se i na najvišim partijskim i državnim funkcijama (bio je član Izvršnog komiteta i Predsedništva CK SKJ, potpredsednik Savezne skupštine) a konstantu u njegovom životu čine istraživanja, studijski rad i publicistika pri čemu prevladavaju tri tematske oblasti: problemi socijalizma, politički sistem i nacionalno pitanje. Čini se da je najviše bio usmeren na izučavanje nacionalnih odnosa. Objavio je više članaka i tri knjige "Socijalizam i nacionalni odnosi" (1982) i posmrtno "Sudbina socijalizma" (2001) i "Međunacionalni odnosi - balkanska iskustva" (2003).

Poslednje dve knjige izdalo je Društvo za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji jer su teme koje se u njima raspravljaju bliske programskim opredeljenjima Društva.

Kiro Hadži Vasilev je bio marksista a u svom studijskom radu služio se dijalektičkim metodom što mu je omogućavalo da probleme vidi i rešava saglasno uslovima, mestu i vremenu u kojima su nastajali. Njegovo delo ima trajnu vrednost kao nezaobilazna literatura svima koji žele ozbiljno da izučavaju najnoviji period istorije naroda na ovim prostorima.

U organizaciji Društva za istinu o antifašističkom NOB-u (13. maja u Centru za kulturu dekontaminaciju) organizovana je istovremena promocija knjiga Vidoja Žarkovića "Stazama slobode" (izdanje Istorijskog instituta Crne Gore) i "Međunacionalni odnosi - balkanska iskustva Kire Hadži Vasileva (izdanje Društva). O autorima i knjigama tom prilikom su govorili Svetozar Oro, dr Radoje Pajović, Radošin Rajović i Milenko Marković. Uz muzičku pratnju Dragane Zarić, studentkinje Muzičke akademije, odlomke iz knjiga čitala je Vesna Sudarski.

"Glas istine" objavljuje izvode iz pomenutih izlaganja.

Na tom i takvom kapitalizmu nastajali su nacionalnooslobodilački, nacionalnoosvajački i velikodržavni koncepti balkanskih država. Na toj osnovi Hadži Vasilev polemisiše o karakteru balkanskih ratova, pogotovu sa onim krugom istoričara koji stoje na stanovištu da je srpska istorija ispunjena isključivo odbrambenim ratovima.

U procesima raspada Otomanske imperije, Makedonija se tretira kao "jabuka razdora" među novim balkanskim državicama. Sve do danas, ona predstavlja lakmus-papir na kojem se prepoznaju motivi i aspiracije susednih država. Grčka manipuliše njenim imenom, Bugarska njenom istorijom, Srbija njenim etničkim poreklom, Albanija albanskim životnim prostorom. Makedonija je zaista imala sreću što je izbegla Miloševićevu intervenciju s obzirom da je bio zauzet zapadnom opcijom.

Autorova je ključna teza da su već u temelje prve Jugoslavije ugrađene klice njene propasti. Prvo, nije se priznavala činjenica da su nacije koje su ulazile u sastav prve Jugoslavije već bile formirane. Umesto toga, plasirana je unitaristička teza o postojanju samo jednog naroda sa tri imena. Otuda i prvobitni naziv države - Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca. Kasnije, to je ime zamenjeno imenom Jugoslavija čime se htelo reći da, kako kaže Kiro, "nema više ni 'troimenog' naroda već postoji samo jedan jedinstveni jugoslovenski narod". Nije se, međutim podrazumevalo i brisanje posebnosti srpskog naroda što je samo potvrda činjenice da je tadašnji vladajući establišment na Jugoslaviju gledao kao na proširenu Srbiju...

Neki autori i danas su skloni da, zbog poraza unitarističke ideje i prakse, na prvu Jugoslaviju gledaju kao na "istorijsku grešku", umesto da tu grešku vide u unitarizmu. U čitavom prikazu prve Jugoslavije, osim jasnih i uverljivih razloga njene propasti, Hadži Vasilev zapaža blisko srodstvo ili uzajamne privlačnosti između nacionalizma i diktature. Gde god imamo nacionalizam kao vladajuću ideologiju, tu su i pogodni uslovi za neki oblik autoritarnog sistema i, obratno, autoritarni sistemi po pravilu prizivaju nacionalizam. Pouka je: jedina brana ovoj sprezi su demokratija i nacionalna ravnopravnost.

Priznavanje realnosti nacija i stalno usavršavanje odnosa nacionalne ravnopravnosti, povezivano sa procesima demokratizacije u bazi društva, uslov je bez kojeg nije moguća stabilnost višenacionalne zajednice. To je "credo" autora koji proizilazi iz jugoslovenske marksističke škole o nacionalnom pitanju. Takva polazišta doprinela su socijalnom i ekonomskom usponu, unutrašnjoj stabilnosti i međunarodnom ugledu druge Jugoslavije, kakvu ni prva Jugoslavija, a pre toga ni Kraljevina Srbija, nisu imale u svojoj istoriji.

Nezaobilazno je, međutim, pitanje koje nije do kraja apsolvirano: kako se moglo desiti da ono na čemu je druga Jugoslavija pobedila, na porazu nacionalizma, bude i uzrokom njenog raspada? Kiro Hadži Vasilev govori da je Jugoslavija mogla opstajati samo na odnosima "striktno ravnopravnosti" i da su oni koji su razarali te odnose - u stvari rušili Jugoslaviju. Sasvim tačno. Kod Hadži Vasileva je uočljivo i to da do razaranja tih odnosa nije počelo sa Miloševićem već koju deceniju ranije, što je takođe tačno. Ali ne zato, kao što neki tvrde a primećuje autor, što su data prevelika prava republikama i pokrajinama, već zato što nije ojačala demokratija u tadašnjem samoupravnom vidu, što se na mestu saveznog centralizma oformilo šest etatizama, koji su kidali ekonomske i druge veze između naroda stvarajući time podlogu za rast nacionalizama. Zaključak je relevantan i za današnje prilike u našoj zmlji: što su procesi demokratske tranzicije usporeniji ili u nazadovanju, uslovi za oživljavanje nacionalizma i neofašizma su povoljniji. U to smo se mogli uveriti i u danima nakon 5. oktobra, odnosno nakon svrgavanja Miloševića sa vlasti.

PROMOCIJA KNJIGA VIDOJA ŽARKOVIĆA I KIRE HADŽI VASILEVA

Kiro Hadži Vasilev je među onim autorima koji smatraju da su SFRJ prvenstveno razbile unutrašnje snage u borbi za vlast, među kojima velikosrpske snage imaju najveću ulogu. Na njega se ne mogu pozivati oni koji drže da su Jugoslavija i njen sistem razoreni najpre spolja a tek onda benevolentno dodaju i poneku unutrašnju slabost. On, međutim, nalazi razloge i na strani međunarodne zajednice kad kaže da bi Jugoslavija možda i mogla da se održi da je Zapad finansijski podržao Antu Markovića. Štaviše, smatra da sve ono što se zbililo na jugoslovenskom tlu nije moralo da bude, tj. bilo je šansi da se sačuva jugoslovenska zajednica, uz izvesne izmene jugoslovenske federacije. Drugim rečima, da je bilo političke volje kod unutrašnjih faktora vlasti. Ali, ta šansa, pred ultimativnim zahtevom Miloševićevog režima: ili "moderna" federacija ili razlaz, čija bi se "modernost" zasnivala na principu "jedan čovek-jedan glas", jednostavno nije postojala.

DOSADAŠNJA IZDANJA

Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941-1945. do sada je, u okviru svojih programskih aktivnosti, izdalo više knjiga i publikacija:

- "STVARANJE I RAZARANJE JUGOSLAVIJE" - zbornik sa istoimenog okruglog stola
 - "FAŠIZAM JUČE I DANAS"
 - Ilija Radaković "BESMISLENA YU-RATOVANJA" (uskoro drugo dopunjeno izdanje)
 - Džasper Ridli "TITO"
 - Ibrahim Latifić "JUGOSLAVIJA 1945-1990."
 - Milenko Marković "SRPSKO PITANJE"
 - RAZARANJE SPOMENIKA KULTURE NA TLU NEKADAŠNJE JUGOSLAVIJE 1991-1995"
 - Miloš Minić "PREGOVORI IZMEĐU MILOŠEVIĆA I TUĐMANA O PODELI BiH"
 - "BOSNA I HERCEGOVINA JUČE, DANAS I SUTRA"
 - Dr Radoslav Ratković "POLITIKA I USTAV"
 - Dr Branko Latas "SARADNJA ČETNIKA SA OKUPATORIMA I USTAŠAMA (1941-1945)"
 - "VOJVODINA U ANTIFAŠISTIČKOJ NARODNOOSLOBODILAČKOJ BORBI (1941-1945)"
 - "AVNOJEVSKI PRINCIPI I ODNOSI U SADAŠNJOJ JUGOSLAVIJI; PAKT O STABILNOSTI ZA JUGOISTOČNU EVROPU"
 - "OSVRT NA PUBLIKACIJE O REHABILITACIJI SARADNJE ČETNIKA SA OKUPATORIMA"
 - Kiro Hadži Vasilev "SUDBINE SOCIJALIZMA"
 - Dr Marko Vrhunec "ŠEST GODINA SA TITOM"
 - Dr Dragoljub Petrović "JUGOSLAVIJA U ANTIFAŠISTIČKOM RATU 1941-1945"
 - "RATOVU U JUGOSLAVIJI 1991-1999" - zbornik sa istoimenog okruglog stola
 - Jovo Ninković "ETNIČKA SVOJSTVA RATOVA U JUGOSLAVIJI 1991-1995"
 - "VELIKA PODVALA - CENČIĆ PODMEĆE TITU IZMIŠLJENE STENOGRAME" - osvrti i polemike
 - Kiro Hadži Vasilev "MEĐUNACIONALNI ODNOSI - BALKANSKA ISKUSTVA"
- Za članove Društva - cena sa popustom.

"Odbrana istorijske istine o NOR-u i SFRJ" - novo je izdanje Društva koje se upravo pojavilo iz štampe.

Reč je o saopštenjima i diskusiji sa tribine "Da li đaci u Srbiji uče falsifikovanu istoriju" koja je održana u Beogradu 17. januara ove godine i čije je izvode "Glas javnosti" objavio u prošlom broju.

SVETOZAR ORO

O najmlađem nosiocu
"Partizanske spomenice 1941"

Vidoje Žarković (1927-2000) najmlađi je partizan nosilac "Partizanske spomenice 1941". Tek što je završio malu maturu u pljevaljskoj gimnaziji, dva dana hoda od rodnog durmitorskog sela Nedajna, pod uticajem bliskih rođaka - Pera Žarkovića i Radoja Dakića, jednog od vodećih crnogorskih revolucionara, sa 14 godina krenuo je u 13. julski ustanak. Svoj ratni put autentično je, nadahnuo i uzbudljivo opisao u "Stazama slobode".

U slobodnoj zemlji, mladi ratnik usmerio se na novi zadatak - da uz rad i kroz rad pobjednički oreol zaokruži građanskim, vojno-akademskim i univerzitetskim obrazovanjem. Vidoje je stasao u vrsnog vojno-političkog rukovodioca što ga je preporučilo i za najviše dužnosti u Crnoj Gori i Jugoslaviji. Bio je u samom vrhu Partije i države, iskazao je i dokazao najviše pregalčke, intelektualne, političke i državničke kvalitete. Nije poklekao ni pred kamariolom Slobodana Miloševića i Momira Bulatovića, a u fazi razbijanja SFRJ, do kraja života je, kao jedan od osnivača i čelnika Društva za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi, branio istinu o NOB-u i avnojevskoj Jugoslaviji i reafirmisao njihove tekovine i trajne vrijednosti.

AKADEMIK RADOJE PAJOVIĆ

"Stazama slobode" - zavjetna knjiga"

Rukovodstvo NOP-a Crne Gore pokušavalo je u nekoliko navrata da premladog Vidoja Žarkovića povuče sa prvih borbenih linija i pošalje ga u pozadinu za omladinskog rukovodioca. Vidoje je to energično odbio smatrajući da bi to značilo izbjegavanje oružane borbe i bilo ravno dezerterstvu. Ostao je u prvim borbenim redovima do konačnog oslobođenja kao pripadnik najmlađe generacije boraca. Zato je knjiga "Stazama slobode", posvećena toj generaciji, na promociji u Podgorici s pravom nazvana zavjetnom knjigom.

Žarkovićeva staza slobode bila je staza Durmitorskog partizanskog odreda i elitnih proleterskih jedinica. To su stalni marševi i borbe od Crne Gore, preko Hercegovine, Bosne, Bosanske krajine, Like, Kninske krajine i, natrag, do Crne Gore i slobode. Bojevi i bitke na Zelengori, Bitovnji, Vakufu, Kupresu, Bugojnu, Livnu, Neretvi, Sutjesci bili su i njegovi bojevi i bitke.

U devet posebnih cjelina obrađenih u 78 posebnih priča, osim opštih mjesta, dato je obilje pojedinačnih, a nerijetko i ličnih ljudskih drama koje su često literarno saopštene i čitaju se kao uzbudljivo, a ponekad i potresno ratno štivo. Neke priče se s pravom mogu upoređivati sa krugovima pakla.

U podnaslovu knjige piše da je riječ o ratnim sjećanjima, ali ona je mnogo više pod toga. Po načinu kazivanja, dramatični zbivanja i lijepom iskazu, mnoge stranice mogle bi ući u red lijepe literature.

S obzirom na to da se iz knjige mogu pratiti mnogi segmenti ratnog puta Durmitorskog NOP-odreda, 4. crnogorske proleterske brigade, 7. i 9. crnogorske udarne brigade, 2. proleterske divizije i 2. udarnog korpusa NOVJ, ovo djelo predstavlja vrijedan historiografski prilog.

Djelo ne daje samo ogoljene podatke, bez kritičkog osvrt. Naprotiv. Ono donosi obilje podataka o gubicima partizanskih jedinica, njihovom popunjavanju novim borcima. Žarković naglašava da su jedinice NOVJ poslije svake vojne operacije izlazile brojnije, ali se pri tome ne kriju sopstveni gubici, već upravo naglašavaju, a oni su bili veliki na svim poprištima od Durmitora do Bosanske krajine i natrag, u Crnoj Gori i u završnim operacijama za oslobođenje Jugoslavije, od Crne Gore do Slovenije.

Autor bilježi sve dramatične događaje u kojima su učestvovali jedinice koje on prati svojim kazivanjima, ali ne zaboravlja ni pojedince - svoje ratne drugove, njihove lične sudbine, najvećim dijelom one koji su ostali na bojnopolju. Knjiga mnogo govori i o njenom autoru, o njegovoj plemenitosti, ozbiljnosti, odgovornosti, čvrstini karaktera, o njegovoj spremnosti na žrtvu, o njegovom čovjstvu i junaštvu, ali nenametljivo. To se čita između redova, osjeća...

REAGOVANJA

"Glas javnosti", javnost bez glasa

Još sredinom februara pompezno je "Glas javnosti" pozvao čitaoce da uzmu učešće u akciji i "istraživanju" ove redakcije koja u nekim segmentima svoje uređivačke politike pokušava da baštini tradiciju nekadašnjih "Politikinih" "Odjeka i reagovanja".

Pozivajući se na neidentifikovane "stručnjake" koji, kako je napisano u "Glasu javnosti", veruju da je, neposredno posle oslobođenja Beograda oktobra 1944, "mrak progutao više od 10 hiljada najistaknutijih ličnosti srpske elite - profesora, lekara, inženjera, novinara, pisaca, glumaca, zanatlija, trgovaca, činovnika i običnih malih ljudi", redakcija je pozvala čitaoce da joj dostave sećanja, dokumente ili bilo kakva svedočanstva o tome.

Od poziva je prošlo više meseci i ne stiče se utisak da je redakcija "Glasa javnosti" zatražila informacijama koje je tražila. U međuvremenu je na ocene i osude sadržane u pomenutom pozivu reagovao član Društva za istinu o antifašističkom NOB-u Stevo Dokmanović. Treba konstatovati da je "Glas javnosti" korektno preneo njegovo pismo u kome se, pored ostalog, ističe:

- Vašu akciju ste nazvali "istraživanje", pa sam se ponadao da se konačno radi o ozbiljnom i odgovornom poduhvatu. No, i Vi ste pošli od toliko puta viđene metodologije - unapred ste izneli vašu "istinu" i unapred presudili. Jer, da nije tako, ne biste već na startu počeli sa dobro poznatim floskulama: "lov na kvislinge", "tragična lovišta na ljude", "komesarske trojke", "presude bez milosti", itd.

- Zanimljivo je da da ste, kad je reč o broju navodnih žrtava poverovali, kako kažete, "stručnjacima" (kojim?) pa ste se zadovoljili sa samo "10 hiljada pobijenih najistaknutijih ličnosti srpske elite". Mogli ste se pozvati i na "stručnjake", na primer, "Srpske reči" broj 284 od 5. decembra 2001, koji stoje iza 20 hiljada, ili nekih drugih "pouzdatih" izvora koji barataju čak sa 30 hiljada nevinno pobijenih?!

- Na kraju Vašeg poziva kažete da ćete Vaša istraživanja i otkrića objavljivati. Ako pod tim podrazumevate i jedan "odziv" i jedno "mišljenje" do sada objavljeno (oba iz Čačka?), onda ste se time i sami, objektivno, uključili u već viđenu smišljenu i organizovanu antikomunističku kampanju koju vode ideološki ostrašćeni i zaslepljeni nacionalisti s ciljem prekrajanja istorije i negiranja antifašističkog NOB-a; rehabilitacije četničkog Ravnogorskog pokreta, odvratanja Srbije od reformi i puta u Evropu... Objavljeni "odziv" i "mišljenje" ne nude ni jedan jedini podatak koji bi se mogao uklopiti u bilo kakvo ozbiljno istraživanje. Naprotiv, puni su krajnje zlonamernih, tendencioznih i proizvoljnih tvrdnji, tumačenja i govora mržnje kojim bi se mogao pozabaviti i javni tužilac - po službenoj dužnosti.

- Ja, naravno, ne mislim da u oktobru 1944. godine u Beogradu nije stradao i jedan broj, da tako kažem, manje krivih, pa čak i potpuno nevinih, jer nema "čistog" rata ni "čiste" revolucije, kao što nema ni "čiste" političke a kamoli oružane borbe. S tim u vezi postavlja se pitanje šta Vi mislite koliko je među navodno 20 hiljada likvidiranih bilo otvorenih saradnika okupatora čijom zaslugom ili čak rukom su stradali brojni antifašisti Beograda. Da li i njih svrstavate u red "najistaknutijih ličnosti srpske elite"?!

- Podržavam svaku dobronamernu, ozbiljnu, odgovornu i stručnu akciju i inicijativu za utvrđivanje istine, naravno i na osnovu raspoložive dokumentacije, ali bez ideološke ostrašćenosti. Zalažem se i za konkretno utvrđivanje odgovornosti onih čije činjenje ili nečinjenje je doprinelo eventualnom stradanju nevinih. Zalažem se, međutim, da se pri tom pridržavamo maksime Ilariona Ruvarca: "Istorijska istina je samo ono što kazuju krajnje provereni i pouzdani izvori".

**ČLANARINA I ZA 2003 -
200 DINARA**

Godišnja članarina i za 2003. ostaje simbolična - iznosi 200 dinara, a za učenike i studente - 100 dinara.

Članarina se može uplatiti neposredno, u prostorijama Društva, Sremska 2, međusprat, ili na novi žiro račun:

35500000101919483
Vojvođanska banka - filijala Beograd

Naziv: Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi 1941-1945.

Na isti način, članovi, prijatelji i simpatizeri Društva mogu da uplate i svoje dodatne priloge. Članovi čije je materijalno stanje nepovoljno mole se da simboličnim iznosom potvrde svoju pripadnost Društva.

Besplatno dostavljanje "Glasa istine" i popust pri kupovini svih izdanja Društva - svojevrsni su povraćaj članarine i priloga.

Borbu za ostvarenje programskih ciljeva i širenje svog uticaja Društvo u značajnoj meri vodi uz pomoć izdavačke delatnosti - štampanjem i distribucijom knjiga i publikacija. Da bi se realizovao što veći broj ovih projekata i tako vrednosti za koje se Društvo zalaže postale dostupnije što širem krugu ljudi a posebno pripadnicima mlađih generacija, neophodna je pomoć članova u dva pravca - da se obezbedi podrška šireg kruga donatora koji bi učestvovali u realizaciji pojedinih izdanja i, drugo, da se uključe u distribuciju izdanja Društva.

Sve članove koji u tom smislu mogu da pomognu ili imaju odgovarajuće ideje Izvršni odbor moli da se jave na adresu: Beograd, Sremska 2 (međusprat), ili na telefon (011)- 638-520, neposredno svakog radnog dana od 10 do 14 časova, ili pismom.

REKLI SU, NAPISALI SU...

MIRKO TEPAVAC

Nacionalizam i dalje hara

Ovde dosad nijedna religija, ideologija ili utopija nije poprimila takve razmere i ostavila tako duboke tragove kao etnički racionalizam. Započeo je kao moralni poremećaj, a završava se kao mentalitet, kao nacionalno oboljenje. Nije manje opasan od kada je skinuo maskirnu uniformu, obukao civilno odelo i polagano se vratio u neke partije, mnoge institucije i bezmalo sve medije.

Nacionalizam je prvo razorio jugoslovensku državu, a sada nastavlja da razara srpsko društvo i državu. Podležu mu i neke dosovske partije, reformisti i legalisti, iako su šovinistički ispadi kažnjivi po zakonima svih prisutnih država, pa i našim. Vredi zapaziti da u toku gotovo dve poslednje decenije, ni pre, ni posle Oktobra, po tom osnovu niko nije ni tužen ni suđen, mada su na sceni i one najgore varijante šovinizma, ljotićevskog i obrzovskog tipa, rasizma i antisemitizma...

PISMA REDAKCIJI**© fašizmu u dva lista**

U članku "Fašizam u Srbiji po drugi put", dr Radoslav Ratković piše da se fašizam za vreme Miloševića pojavio u formi ekstremno agresivnog nacionalizma sa etničkim čišćenjima i ambicijama stvaranja jednonacionalnih država a i da se i danas fašizam ispoljava u formi agresivnog nacionalizma. A u članku koji je objavljen u uvodniku "Borca", praćen izjavama predsednika SUBNOR-a Srbije Popovića, ukazuje se da se danas fašizam javlja u agresivnosti kriminalnih grupa i pokušajima rehabilitacije nacifašističkih kvislinga.

Zajedničko je piscima oba članka da ne idu na ideologizaciju ovog problema, što je pozitivno, već ukazuju samo na konkretne njegove manifestacije, s tim što pisac prvog članka ukazuje na dva razdoblja a drugi na jedno. Realnost je stvarna da se te pojave fašizma naročito manifestuju ranije u agresivnom nacionalizmu etničkog čišćenja a danas u još uvek snažnom agresivnom nacionalizmu, pri čemu se ne smije zanemariti činjenica rehabilitacije kvislinga koje je, na žalost, imalo svoje pogodno tlo u minulom vremenu kada se manipulisalo sa borcima, što je bilo van razuma. Ali, mislim da su ovde sada bitne dodime tačke a ne razlike.

Pero KOLUNDŽIJA

ODGOVOR KOLUMNISTI "DANASA" DRAGANU VUJADINOVIĆU

Učenik bradatih učitelja

Buru protesta izazvao je članak "Učitelji i učenici", "Danasovog" kolumniste Dragana Vujadinovića. Neke od njih ovaj list je objavio, neke ne, pri čemu su karakteristična dva momenta: u reagovanjima niko se nije usudio da brani osnovne Vujadinovićeve teze ali, s druge strane, ni redakcija ni autor, mada žestoko osporeni, nisu našli za shodno da prozbore reč izvinjenja zbog teških neistina i uvreda nanetih i mrtvim i živim borcima narodnooslobodilačkog rata u Jugoslaviji 1941-1945, iako su čitaoci skretali pažnju da bi "Danas" morao "imati pravo i obavezu da neguje sopstvenu tradiciju novine koja ne dopušta da se jasna civilizacijska polazišta relativizuju".

Da podsetimo: osnovne Vujadinovićeve teze su: Titovi generali su očevi "haških kandidata", Srebrenicu su začeli oslobodioci u Beogradu u oktobru 1944. i maju 1945, borci NOR-a su poput Vandala "sišli sa planina" u "oslobođeni" Beograd i tome slično.

Reagujući manje na sam Vujadinovićeve tekst a više na temelje nad kojima je nastao, dr Aleksandar Sekulović je konstatovao da je srpski nacionalizam, suočen sa nepoverenjem i osudama na sve strane, došao na "spasonosnu" ideju da za ratove i ratne zločine na kraju XX veka optuži - Tita i komuniste. Njegovi protagonisti smatraju da će time, kao i javnim negiranjem ideje o Velikoj Srbiji, kao austrougarskoj i antisrpskoj izmišljotini, povratiti poverenje Zapada i dobiti njegovu saglasnost za dalje učvršćenje ravnogorsko-pravoslavno-nacionalističkog fundamentalizma u samoj Srbiji.

Ta priča da su za poslednje ratove i ratne

zločine krivi komunisti i Tito lansirana je i posle 5. oktobra tvrdnjom da je srušen jedan autokratski režim koji je trajao 60 godina (Koštunica), da je likvidiran višedecenijski sistem partijske države (Mićunović), te da 5. oktobar treba da predstavlja raskid sa šesdesetogodišnjim a ne desetogodišnjim diktatorskim režimom u Srbiji (Matija Bećković). A svemu tome, ističe Sekulović, treba dodati i kategoričku tvrdnju crkvenih krugova da nedavne ratne zločine nisu počinili pravoslavci, što znači da, ako među zločincima ima, eventualno, Srba, to su bili komunisti. Odnosno kako reče ministar vera u Vladi Srbije, i proteste u Sabornoj crkvi na Badnje večer prošle godine organizovali su komunisti.

Međutim, kako zaključuje Sekulović, ova priča ima samo jednu manu: u nju u čitavoj međunarodnoj javnosti niko živi ne veruje, šta više izaziva odbojnost i odvratnost. Jer teško je razumnu svetsku javnost i susede ubediti da je pokolj u Srebrenici organizovao Tito lično, da je on komandovao u razaranju Sarajeva, Vukovara i Dubrovnika, da je tezu o tome kako Srbija gubi u miru a dobija u ratu izmislio Edvard Kardelj, da četničkim skupovima na Palama nisu prisustvovali crkveni velikodostojnici već Rato Dugonjić i Branko Mikulić, da se Šešeljeve novine ne zovu "Velika Srbija" već "Bratska Jugoslavija", da Arkan svoje zločine nije vršio pod parolom "Verujem u Boga i Srbiju" već pod geslom "Verujem u Tita i komunizam", i tome slično.

Čitalac "Danasa" Vukota Babović iz Beograda, povodom Vujadinovićeveog teksta napisao je i:

- Suština članka je u nastojanju da se teorijski uobličiti stav kako svu krivicu za istorijski sunovrat države i naroda od 1990. naovamo snose ne samo komunisti nego i partizani en general, a ni za živu glavu ne smemo dopustiti da se pogubne posledice vežu za četničku ideologiju.

- Komunisti su odgovorni samo za nasilja na ideološkoj osnovi. Ako folklorno sve učesnike Velikog rata 1941-1945. podelimo na obrijane i bradate, možemo podvući crtu: samo su bradati odgovorni za zločine na etničkoj osnovi. I nikakva domišljatost tu ne pomaže...U isti nacionalistički džak idu masakri u Sandžaku i Foči, te posle pedeset godina opet u Foči, a onda u Srebrenici, Štrpcima, Sjeverinu...Vesela je implicitna teza gospodina Vujadinovića da Draža, Đurišić i Đujić nisu nikome bili učitelji i da nemaju učenika Ha, ha, ha - povikaše vojvode, orlovi, lavovi i tigrovi...Ko je rušio spomenike po Kozari? Svakako ne učenici obrijanih. Antifašističke su snage pobedile zlikovce i tu je 9. maja 1945. podvučena svetska crta, za svagda. Tu ne treba prizivati lustracioni manevar.

Predsednik Udruženja ratnih i mironodopskih invalida Beograda Milivoje Stanković je konstatovao da je tekst Dragana Vujadinovića zaprepastio oko 200 hiljada živih boraca NOR-a i oskrnavio časne likove oko 300 hiljada poginulih. On je, između ostalog, naglasio:

- Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije bila je visokomoralna i disciplinovana, a ne razularena banda. Partizani nisu imali "crne trojke", autor je zamenio teze. Svaka samovolja drastično je kažnjavana. Narodnooslobodilačkom vojskom nisu rukovodili "polupismeni heroji", kako tvrdi autor, već obrazovani stručni ljudi (Stanković ovo potkrepljuje i imenima oficira Kraljevine Jugoslavije, španskih boraca).

- Oslobodioci nisu kažnjavali "doktoare, advokate i trgovce", kako stoji u ovom pamfletu, već one koji su odvodili srpske rodoljube u Banjički logor, logor na Sajmištu, koji su spalili Skelu i druga sela, koji su hapsili rodoljube u Kragujevcu, Kraljevu, Šapcu i odvodili ih pred nemačke mitraljeze...

- Nije teško dokazati da je NOVJ bila najhumanija od svih vojski koje su učestvovala u II svetskom ratu, da je sprečavala međunarodna istrebljenja. Srebrenica nisu "začeli oslobodioci Beograda", već sledbenici neke druge ideologije.

Među pismima koje "Danas" nije objavio je i pismo člana Društva za istinu o antifašističkom NOB-u Velimira Drakulovića u kome se, između ostalog, kaže:

- Mladić se ne može utrpiti u Titovu školu; opšte je poznato da su se partizani borili protiv nacionalističkih i vjerskih mržnji, da su štitili muslimanski živalj i od četnika i od ustaša. Mladić je škola Draže Mihailovića i njegovih ravnogoraca. Srebrenica je repriza genocida koji su oni počinili u toku II svjetskog rata...

Šta i kako slavi Garda?

U "Politici" je 7. maja objavljena informacija agencije "Beta" "Obeležen Dan Gardijske brigade". Sledećeg dana objavljena je neka vrsta korekcije pod naslovom "Povodom proslave Dana garde".

U prvog od dve notice stoji da je "svečanosti prisustvovao i princ Aleksandar Karađorđević", a u drugoj da je on bio "jedan od pozvanih na đurđevdansku proslavu Dana Gardijske brigade...iako nema status državnog predstavnika...već kao komšija".

Kako tumačiti dve verzije informacije o jednom događaju u vreme kada se govori o reformi Vojske i njenom preoblikovanju? U prilog razmišljanju, treba imati na umu neke činjenice:

o Dan Gardijske brigade gotovo 60 godina obeležavan je 4. novembra u znak sećanja na dan formiranja Pratećeg bataljona čije tradicije brigada nosi, ali i u znak podsećanja na 1. novembar 1944. kada je formirana Gardijska brigada. Ako se u noticama na dva mesta pomnije da je "Gardu na Đurđevdan 1830. osnovao knjaz Miloš", on nije osnovao i Gardijsku brigadu jer u njegovo vreme brigada kao formacija nije ni postojala u vojnoj terminologiji.

o Zašto se danas praznik garde obeležava tako interno, kako se nikada nije radilo, zašto o toj proslavi nije obavestena čak ni Sekcija boraca Pratećeg bataljona, zašto o tome ništa nije znalo ni hiljade bivših pripadnika Gardijske brigade; ko im to uskraćuje sećanje i radost a govori o kontinuitetu garde?

o Ako je proslava održana sa znanjem i uz saglasnost Generalštaba Vojske, kako da se nije znalo za dolazak princa pa se to u naknadnoj informaciji moralo objašnjavati. No, u tome i nije glavni problem. Pojam garde uvek nosi oznake reprezentativnosti i ta insitucija ne sme da bude predmet manipulacija a ni ubačena u vrtlog ideoloških interesa, političkog marketinga i svojevrsnih privatizacija.

Branko KOSIĆ

25. MAJ U KUMROVCU

U mladosti je radost, u radosti je mladost

Pod geslom "U mladosti je radost, u radosti je mladost", Savez društava "Josip Broz Tito" i Savez antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske i ove godine u Titovom rodnom Kumrovcu organizovali su proslavu Dana mladosti - radosti. Svi hrvatski dnevni listovi opširno su o ovome obavestili javnost navodeći da je u Kumrovec stiglo šest do sedam hiljada ljudi, bar dve hiljade više nego prošle godine i najviše otkako je ovde obnovljeno obeležavanje 25. maja.

Učesnici svečanosti stigli su iz raznih delova Hrvatske, i ovog puta ubedljivo najviše iz Istre, a došli su i iz drugih delova nekadašnje Jugoslavije, zatim predstavnici mađarskih boraca, delegacije boračkih organizacija BiH, Slovenije, Makedonije, Italije, Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji koje su predstavljali Petar Babić i Mirko Ivančić. Među Primorcima, Istranima, Zagorcima, Talijanima, Crnogorcima, Slovencima i drugima bilo je čak i nemačkih turista.

Uz napomenu da je ove godine bilo više mladih nego ranije, hrvatske novine su zabeležile mnoge izjave o tome šta je ljude dovelo u Kumrovec. Tako je Davor Rakić, mladić iz Pule, rekao: "Rođen sam u proleter-skoj obitelji i mislim da je socijalizam jedina

prava stvar. Nadam se da će se svi narodi i narodnosti opet ujediniti jer da je Tito sad živ, i on bi pokrenuo ponovno ujedinjenje Slovenaca, Hrvata, Srba, Muslimana..."

Osamdesetogodišnji Rovinjanin Josip Silić, nekadašnji borac partizanske 43. divizije došao je sa zastavom koja je prošla kroz bitke u Istri, Lici i Gorskom kotaru. "Došli smo Titu, kaže on, jer pamtimmo kako je onda bilo a bilo je bolje nego sad..."

Gimnazijalac iz Ljubljane Marko Katelic, član ljubljanskog Foruma mladih: "Rođen sam pet godina nakon Titove smrti, ali djed i otac mi pričaju da se u njegovo vrijeme živjelo puno bolje..."

Tri devojke Andrea, Ivana i Jana iz Konjščine: "Svake smo godine ovdje, i to zato što smo odgovorene u onom starom duhu, da poštujemo sve narode i nacije, pozitivne vrijednosti koje su nekad bile na cijeni..."

Dete Titovog partizana, kako sam za sebe kaže, Davor Šerović iz Pule smatra da treba više pažnje posvetiti ulozi Josipa Broza: "Sretan sam što sam rođen u Titovo vrijeme, no žalostan jer moja djeca ne znaju i ne uče tko je on bio."

Zabeležena je i izjava načelnika opštine Kumrovec Srečka Blažička: "HDZ traži da jednu ulicu nazovemo Tuđmanovom, a za ovu

pokraj Brozove rodne kuće ne želi da bude Titova već samo Ulica Josipa Broza. Tuđman može imati ulicu u Velikom Trgovišću, ali u Kumrovcu još nije vreme za to..."

Učesnike je najpre pozdravio predsednik Saveza društava "Josip Broz Tito" Tomislav Badovinac a u ime mladih ove asocijacije govorio je Filip Erceg. Naglasio je da su Titove ideje aktuelne i danas. Fašizam nije definitivno pobeđen 1945, na scenu se vratio 1990. i danas kao neofašizam truje našu omladinu...Ni danas nema budućnosti za narode bivše Jugoslavije bez bratstva i jedinstva.

Uz skandiranje "Mi smo Titovi, Tito je naš", skupu se obratio i potpredsednik SAB-a Hrvatske Vinko Šunjara: "Ovo nije skup nostalgičara. Ponosni smo na prošlost jer smo kroz antifašističku borbu i nakon rata, pod Titovim vodstvom u godinama 'mraka' izgradili svoju zemlju. Uz bratstvo i jedinstvo više od 45 godina očuvan je mir na Balkanu, a onda je 1990. netko 'upalio svetlo' i tu smo gdje smo."

U Kumrovcu su se pevale partizanske i jugoslovenske pesme, bilo je više štafeta, lokalna, dve iz Istre, puštani su snimci delova Titovih govora, pa je, uz mnogobrojne suvenire, čak i meni bio u istom znaku: uz "Jožekov ručak", točilo se kumrovečko belo "Tito"

NEMA JUGOSLAVIJE, A SVE JE VIŠE JUGOSLAVIJA

Plemenite ideje ne umiru

Na periferiji Subotice, u petak 2. maja, imanje Blaška Gabrića oivičeno je graničnim stubovima; ćirilicom i latinicom na njima je ispisano JUGOSLAVIJA.

Od ranog jutra do sutona, ljudi su, ne bez uzbuđenja, čekali u redu da se upišu u knjigu državljana. Ozbiljno vadili lične karte iako ih niko nije tražio kao uslov, ne bez uzbuđenja. Oko tri po podne, upisanih je bilo više od 750. Među njima, pod brojem 560 je i Titov unuk - Joška Broz...

Ulica Otmara Majera podaleko je od pravca kojim se s novog autoputa Feketić-Hogoš stiže u Suboticu. No, nije teško stići: svi znaju gde se nalazi Blaškova Jugoslavija. Na "graničnoj rampi" uređen parking a na njemu automobilima sa registracijama Subotice, Sombora, Rume, Zrenjanina, Kikinde, Beograda, Požarevca...jedan je i iz Ljubljane, ima ih iz Bosne, Nemačke. Ljudi u velikom broju pristižu u biciklima, gradski autobus sa linije broj 1 dolazi pun, produžava gotovo prazan, stižu i organizovane kolone sa zastavama i simbolima...Bar pet TV-kamera registruje događaje, snima izjave, ostale novinare teško je precizno izbrojati.

U redu za "sticanje državljanstva", pripadnici svih generacija, dosta je mladog sveta, više bračnih parova sa bebama u naručju, nosiljkama, kolicima. Strpljivo se čeka na suncu, red se nikako ne smanjuje. Mešaju se autentični vojvođanski, kolonistički, bunjevački, srpski sa mađarskim akcentom, mađarski...

Da se prekrati vreme, dok se čeka, započinju se razgovori: "Nije lako uraditi ovo što je Blaško uradio...Svaka mu čast, neka živi sto godina." Žena koja se predstavila nacionalnošću roditelja - otac Mađar, majka Bunjevka - dovikuje mladiću koji maše plavo-belocrvenom zastavom sa petokrakom: "Raširi je jako, nek vide na čemu su odrasli, a sada po tome pljuju..." Penzioner, 40 godina rada na železnici: "Išlo se na more, i penzioneri su tada dobro živeli..."

Živahni domaćin gotovo sa svakim ljubazno se pozdravlja kao da se poznaje od ranije: "Dobićete državljanstvo, imaćete ovde svoju Jugoslaviju, bez granica, vojske, policije, niko vam je neće oduzeti bar dok moja unuka bude živa..." Odmah zatim izvinjava se: "Moram još nešto da uradim". Više je u pitanju uzbuđenje nego posao jer se vidi da je onaj glavni rad mnogo ranije obavljen i da se na sve mislilo unapred.

Više hiljada ljudi prodefilovalo je tog dana ovom Jugoslavijom a kada je, pred podne, počeo program, onih koji su ga pratili od početka do kraja - bilo je bar dve hiljade. Na bini ukrašenoj Yu-simbolima sa petokrakom i Titovom slikom: "Dok je nas, biće i Jugoslavije". Program počinje pozdravom: "Dobro došli, jugonostalgičari!" A onda dve himne: "Hej Sloveni" i "Od Vardara pa do Triglava"; uz ženski omladinski hor, peva i dobar deo prisutnih. Obrća se zatim prvi građanin, osnivač ove subotičke Jugoslavije, Blaško Gabrić:

"Srce mi je danas veliko kao ona Jugoslavija...Plakao sam više puta u životu. I kada su, bez da su nas pitali, bez referenduma, ukinuli Jugoslaviju. Tada sam se i zarekao - dok sam ja, moja ćerka i unuci, Jugoslavija neće biti zaboravljena. Naša Juga nije bila perfektna, ali je bila bolja od svih drugih...U Subotici živi 26 nacija, Subotica je odavno Evropa, hoću od nje da napravim oazu jugoslovenstva..."

"Brankovo kolo" pa na binu, pozdravljen dugotrajnim aplauzom, stupa Titov unuk Joška Broz: "Ime Jugoslavija niko ne može da nam istrgne iz srca...Pozivam ljude u svim gradovima da pokrenu nešto slično ovome, da negujemo jedan novi pokret..." (Iz publike poklič: "Živio Tito!").

Smenjuju se tri subotička kulturno-umetnička društva: "Mladost", "Aleksandrovo", železničara koje i dalje nosi ime "Bratstvo i jedinstvo"

SEĆANJA I PODSEĆANJA

General, partizan, vojni ministar

Borisav Ristić, general Vojske Kraljevine Jugoslavije, rođen u Kragujevcu 1884, u aprilskom ratu 1941. pao je u nemačko zarobljeništvo ali je zbog bolesti očiju (glaukoma) pušten, te se vratio u Beograd. Nije odobravao saradnju sa okupatorom. Sam je pravio interni bilten koji je delio prijateljima. Osuđivao je generala Nedića i njegovu kvislinsku vladu. Njegovi sinovi bili su aktivni u beogradskom NOP-u.

I general Ristić je odobravao aktivnosti NOP-a i izražavao želju da stupi u partizane. Informacija o tome stigla je do Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine koji je uputio partizanskog obaveštajca Živojina Žineta Anđelkovića u Beograd da generala Ristića pozove da dođe u redove sremskih partizana. Kao obaveštajni oficir Posavotamnaskog odreda (komandant Rade Kušić), koji je formiran u donjem Sremu i pripremao se za prebacivanje u Šumadiju, Anđelković je povremeno dolazio u Beograd i kanalima preko Ade Ciganlije i sela Pećana kod Umke prebacivao Beograđane u odred. Po nalogu Glavnog štaba Vojvodine, sredinom juna 1944. došao je u kuću generala Ristića u Gradištanskoj ulici broj 13 na Zvezdari i generalu preneo poziv Glavnog štaba Vojvodine.

General Ristić je poziv prihvatio ali se bojao da će okupatori i kvislinci izvršiti odmazdu nad njegovom porodicom pa je tražio da povede i porodicu. Kada je Anđelković s tim upoznao Glavni štab Vojvodine, sekretar Pokrajinskog komiteta Žarko Veselinov je naložio da se Ristićevom zahtevu udovolji. U skladu s tim, Anđelković je ponovo došao u Beograd i 18. juna, ilegalnim kanalom preko Ade Ciganlije, odveo u Srem generala Ristića sa suprugom Sofijom, sinovima Mirkom, studentom tehnike, Žarkom i Milošem, svršenim maturantima, nećakinjom Zagom, nećakom Aleksandrom i još tri saradnika NOP-a koji su bili u vezi sa Ristićevom porodicom, dok je

sin Pavle, gimnazijalac, nešto ranije otišao na jug Srbije među topličke partizane. Bio je to pravi Anđelkovićev podvig da tako veliku grupu ljudi neopaženo od Zvezdare, preko Čubure, Neimara, Autokomande, Jatagan-male i Senjaka, dovede do Čukarice, prebaci je čamcem na Adu Ciganliju. Preko Save sve ih je u toku noći čamcem prebacio zemunski radnik Milan Ćorković, a na levoj obali sačekala partizanska desetina sa Svetozarom Tubinom načelu. A sve to kraj Nedićevih i ustaških straža i graničara.

Generalova supruga i sinovica sklonjene su u kuće partizanskih saradnika u Sremu, sinovi, sinovac i ostali Beograđani stupili su u Posavotamnaski odred, a general je prebačen na Frušku goru u Glavni štab Vojvodine, gde je bila i saveznička vojna misija. Posle nekoliko dana, Radio-London je obavestio da je general Vojske Kraljevine Jugoslavije Borisav Ristić došao među sremske partizane.

U toku leta, general Ristić je savezničkim avionom, koji je doturao oružje i opremu sremskim partizanima, prebačen na ostrvo Vis gde se tada nalazio Vrhovni štab NOV i POJ. Primio ga je predsednik Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije i vrhovni komandant maršal Josip Broz Titu i ponudio mu da bude predložen za vojnog ministra u Vladi Kraljevine Jugoslavije u Londonu, što je Ristić prihvatio. Tadašnji predsednik te vlade dr Ivan Šubašić, koji je držao i resor ministra vojske, prihvatio je Titov predlog i prosledio ga kralju Petru II.

Tako je 11. septembra 1944. u Londonu, pod poverljivim brojem 575, napisan sledeći ukaz:

"Mi Petar II po milosti Božjoj i volji narodnoj Kralj Jugoslavije na predlog Našeg Predsednika ministarskog saveta razrešavamo dr Ivana Šubašića dužnosti ministra vojske, momarice i vazduhoplovstva, a postavljamo za Našeg ministra vojske, momarice i vazduhoplovstva Borisava Ristića, divizijskog generala u penziji i rezervi..."

Desetak dana ranije, 29. avgusta 1944, Petar II je svojim ukazom odlučio da se "razreši dužnosti Načelnika Štaba Vrhovne komande u okupiranoj Otadžbini armijski đeneral Mihailović M. Dragoljub i stavi na raspoloženje Našem ministru vojske, momarice i vazduhoplovstva."

Radi obavljanja nove dužnosti, general Ristić je otputovao u London. Kada je 7. marta 1945. u Beogradu od Vlade Kraljevine Jugoslavije u Londonu i Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije formirana prva vlada Demokratske Federativne Jugoslavije, general Ristić se vratio u zemlju. Njegova bolest očiju uzimala je sve više maha. Jedini general Kraljevine Jugoslavije koji je stupio u Narodnooslobodilačku vojsku umro je u Beogradu 30. oktobra 1967.

O ovome se, inače, malo pisalo pa se malo i zna. Tako se često pominje da su dva pukovnika - Savo Orović i Jaka Avšič bili sa najvišim činovima među oficirima Vojske Kraljevine Jugoslavije koji su pristupili partizanima. A kao što se vidi, što je zabeleženo i u Vojnoj enciklopediji, u partizane je otišao i jedan general.

Dragoslav B. DIMITRIJEVIĆ BELI

vo". Program je koncipiran da "pokrije" sve prostore nekadašnje Jugoslavije: bunjevačke, šopske, mađarske igre, igre iz Bosne (momci su sa fesovima), igre iz Šumadije, okoline Leskovca, Posavine, "Biljana platno beljaše"...Na podnevnom suncu, u ne baš lakim nošnjama, mladići i devojke, nasmejani, svojski igraju ispod petokrake i Titove slike...

Blaško Gabrić između dve numere deli zahvalnice najpoznatijim subotičkim sportistima, jugoslovenskim reprezentativcima; većina je došla da ih lično primi. Pesnici amateri čitaju svoje pesme posvećene Jugoslaviji, a pevač Dragan Toković, pre pesme, iskazuje želju mladima da, kao on nekada, gitaru na rame pa od Triglava do Đevđelije. Dodaje: "Dvadeset godina išao sam utakmice reprezentacije. I onda, intonira se himna, ja pevam, oko mene zvižde; ja pevam jače, oni hoće da me linčuju a ja sam samo pevao himnu svoje zemlje..."

Tako je bilo u Subotici 2. maja 2003. Ostao je utisak: agilni Blaško Gabrić je uradio mnogo na realizaciji ideje koju je dugo nosio u sebi. Čini se da, ipak, nije sve mogao sam. Po mnogo čemu se osećalo da je iza njega Subotica, da su iza njega Subotičani...

A već 25. maja stigla je vest da je i u Vrtištu kod Aleksinca osnovana Jugoslavija slična Blaškovoju. I stizale su vesti sa raznih strana da su datumi koji podsećaju na SFRJ okupljali na hiljade ljudi i sve više mladih. I, što je novost, mediji ove događaje ne koriste više kao povode za sprdnju, o njima su počeli ozbiljno da informišu...

Neko će ove Jugoslavije uporediti sa "Sajber Jugoslavijom" - web-stranicom na Internetu. Neko će se priseliti Internet-projekta hrvatske (jugoslovenske) književnice u egzilu Dubravke Ugrešić. I njen "Leksikon jugoslovenske mitologije", čiji su autori stotine (bivših?) Jugosloveni iz svih krajeva nekadašnje zajedničke države, ima za cilj da spasi Jugoslaviju i jugoslovenstvo od zaborava. Jer, nije neosnovana tvrdnja da "smrt jedne države ne nastupa kada se ona raspadne, nego tek onda kada nestane iz sećanja; sećanje ma koliko bolno, jedini je način opstanka."

Neko će reći da je sve to neozbiljna igra. Oni koji su bili u Subotici teško će se s tim saglasiti. Kartončić o državljanstvu za koji su stajali u redu - ljudima nešto znači. Mnogi imaju potrebu da se, makar na ovaj način, suprotstave krizi identiteta. Mnogi nisu prestali da se osećaju kao Jugosloveni iako Jugoslavije više nema; mnogi su, u izvesnom smislu, postali pravi Jugosloveni tek kada je Jugoslavija nestala. Još više njih raspad Jugoslavije još ne prihvata kao krah jedne plemenite ideje i jednog ideala. Utoliko pre što se sve više uveravaju da je jedinstvena Jugoslavija, uprkos svim svojim manama, bila daleko bolja od onog što je nastalo posle nje.

U svakom slučaju, verovatno je najviše u pravu Janez Stanovnik kada kaže: "Jedino rešenje vidim da sve republike nekadašnje Jugoslavije što pre udju u Evropsku uniju. Tako će nestati granice koje su veštački stvorene a mlade generacije će ponovo izgraditi mostove koje smo mi, igrom sudbine, porušili..."

N.D.

PRILOZI ZA RAVNOGORSKU ČITANKU

"Z" - omiljeno Dražino slovo

Na pregovorima sa nemačkom delegacijom 11. novembra 1941 u Divcima Draža Mihailović je izložio svoj plan saradnje sa okupatorom, uz dva bitna uslova: da ta saradnja ostane u strogoj tajnosti, jer bi ga narod u Srbiji napustio i prešao partizanima i da ga Nemci snabdejavaju oružjem, municijom i opremom za borbu protiv partizana koja je već u toku.

Iako to u tom trenutku Nemci nisu oficijelno prihvatili, Mihailović je ostao dosledan odluci da neće ratovati protiv nemačke oružane sile čak ako mu ta borba bude i nametnuta. To nije bilo po volji čak ni pojedinim Dražinim komandantima pa su ponekad "iskakali" iz opšteg kursa i zbog toga bili smenjivani pa čak i stavljani pod slovo "Z".

Tako su "crne trojke", čiji je šef bio lično Draža Mihailović, zaklale: Jevrema Ješu Simića, pukovnika i inspektora četničkih jedinica u zapadnoj Srbiji, Iliju Pažina, poručnika, Milutina Jankovića, kapetana i komandanta Dražine telesne garde, Radomira Đekića Đedu, potpukovnika i četničkog vojvodu, Božu Čosovića Javorskog, četničkog vojvodu, Dušana Radovića, komandanta četničkog Zlatiborskog korpusa, zajedno sa mladom ćerkom generala Petra Nedeljkovića (njihove odsečene glave lično su pokazane Mihailoviću na Ravnoj gori), Veru Filipović, učiteljicu, zbog toga što je znala za Mihailovićeve stalne veze sa kvislinzima Milanom Acimovićem i Dimitrijom Ljotićem. Na samom kraju rata, po Dražinom naređenju likvidiran je i načelnik štaba njegove Vrhovne komande pukovnik Dragoslav Pavlović...

Prema pisanju emigrantskog istoričara Samarđžića, "crne trojke" su u Srbiji likvidirale oko deset hiljada lica oba pola i svih uzrasta - od dece stare nekoliko meseci do staraca preko 90 godina. Prinudne gozbe, iznuđivanje "ljubavi" pretnjama, prebijanja i silovanja bili su za četnike uobičajena ponajšanja.

Na zahtev majora Svete Trifkovića, upućen 25. juna 1944, da se u Šumadiji, posebno na području Arandjelovca, Kosmaja, Mladenovca, Smedereva i celog Podunavlja, drakonski kazne sva sumnjiva lica jer partizani "svuda niču kao pečurke posle kiše", Draža je odmah reagovao naredbom Kalabiću da formira Šumadijsku grupu korpusa, u čiji sastav treba da uđu Korpus Gorske garde, Avalski, Smederevski i Rudnički, te da nemilosrdno uništi sve "nenarodne elemente" a taj omiljeni Dražin termin odnosio se i na decu od nekoliko meseci. Upitan kasnije na suđenju zašto je davao takva naređenja, odgovorio je: "Radi zastrašivanja!"

Ne verujući da sve to Mihailović odobrava, jedan četnik, intelektualac, iz 4. brigade Gorske garde, poslao je Draži anonimno pismo u kome opisuje jedan od brojnih slučajeva:

"Komandant 4. brigade Gorske garde potpukovnik Momčilo Obradović zahteva, a to dozvoljava i svojim mlađima, da mu se pripremaju obedu koji liče na gozbe ili, još teže, posle gošćenja od nekoliko dana, napušta gostoljubivi dom pogrdama i psokama jer mu žensko čeljade toga dana nije dozvolilo da 'popravi kosmajsku rasu svojom gružanskom krvlju'".

Za vreme i nakon beogradske operacije 1944. godine, Mihailović je sa grupom od oko 20 hiljada četnika i nasilno mobilisanih ljudi, pod zaštitom Nemaca, pobeo u Bosnu. U Srbiji su ostale skrivene odmetničke grupe. Svi oni su očekivali rat između armija zapadnih saveznika i Crvene armije. Ta iluzija ih je podsticala na nove zločine.

U proleće i leto 1945. u Srbiji je bilo ili je iz Bosne ubačeno oko osam hiljada odmetnika i u Modriči obučeni četničkih komandosa. U toj godini oni su izveli 516 raznih akcija. Sledeće 1946. godine, kada je uhvaćen Draža, odmetničke grupe izvele su 280 akcija i ubile 83 lica među kojima je bilo 37 devojaka...

Duro V. RODIĆ

DRUGOVAC - POPRIŠTE ČETNIČKOG MASAKRA (1)

Neće ljudi u Ljotićevce

Pored Vranića, Drugovac je poprište jednog od najvećih četničkih zločina u Srbiji. Kao odgovor na učestale pokušaje da se potisnu u zaborav četnička nedela, "Glas istine" će u nekoliko brojeva objaviti feljton o ovom selu i njegovom stradanju.

Selo Drugovac, 18 kilometara južno od Smedereva, 60 jugoistočno od Beograda, u zahvatu reka Ralje i Konjske, na brežuljkastom terenu koji se blago spušta ka dolini Velike Morave, uoči II svetskog rata imalo je oko 500 domaćinstava i preko dve hiljade stanovnika koji su se pretežno bavili zemljoradnjom, stočarstvom i voćarstvom.

Većinu stanovništva činili su siromašni seljaci. Oko 11 odsto domaćinstava imalo je zemljišne posede ispod jednog hektara, 44 odsto od jednog do tri, dok je devet odsto domaćinstava raspolagalo sa preko 50 odsto obradive zemlje.

Između dva svetska rata, najviše pristalica u selu imale su Zemljoradnička i Demokratska stranka a na skupštinskim izborima decembra

1938. ubedljivu pobedu odnela je novoformirana Jugoslovenska radikalna zajednica čiji je prvak u ovom kraju i predsednik opštine bio nesvršeni student medicine Branko Milosavljević, inače najbogatiji čovek u selu. Smederevski advokat i predsednik profašističkog pokreta "Zbor" na tim skupštinskim izborima dobio je stotinak glasova a prethodno je sa svojim pristalicama u selu osnovao prvu drugovačku zemljoradničku nabavno-potrošačku zadrugu.

U aprilskom ratu 1941, četiri Drugočana poginula su kao vojnici jugoslovenske vojske a 25 ih je palo u zarobljeništvo. Posle kapitulacije, meštani su sklonili dosta oružja. Posle okupacije zemlje, predsednik drugovačke opštine Branko Milosavljević je nastavio da vrši svoju funkciju. A kada su u leto i jesen 1941. kosmajski partizani počeli da izvode akcije u okolini, od svojih pristalica formirao je oružanu formaciju, kao seosku stražu, radi ličnog obezbeđenja i učvršćivanja vlasti u selu. Meštani su to zvali "Brankova milicija" i "Brankova garda" a ona je od 1942. imala u svom sastavu oko sto ljudi.

Pokušaj četnika vojvode Koste Pećanca da u jesen 1941. pridobiju Drugočane bio je bezuspešan - u njihove redove stupila su samo dva meštana. A kada je Dimitrije Ljotić, 15. septembra 1941, formi-

rao Srpsku dobrovoljačku komandu, odnosno dobrovoljačke odrede za borbu protiv partizana, u tu Ljotićevu vojsku, među Ljotićevce kako ih je narod zvao - iz Drugovca niko nije stupio.

Januara 1942, predsednik opštine Branko Milosavljević na prevaru je u Drugovcu mobilisao 16 mladića i poslao ih u Smederevo da uđu u sastav Ljotićeve vojske ali su oni uspeli da pobegnu i da se svi vrate u selo. U jesen 1941, Ljotićevci su u selima podunavskog sreza formirali naoružane seoske straže u kojima je bilo preko 1.500 ljudi. Početkom 1942, Ljotić je hteo da ih mobilise u svoju vojsku i pošalje u borbu protiv partizana na planini Kukavici u južnoj Srbiji, odakle su već stizali kovčezi sa poginulim Ljotićevcima. Na Ljotićevu veliko iznenađenje, pripadnici tih seoskih straža listom su odbili da stupe u Ljotićevce.

Da bi silom sproveli mobilizaciju, Nemci i Ljotićevci su tenkovima krenuli u sela. Neka podunavska sela su se pobunila, a naročito Petrijevo. Posle neuspešnih pregovora - od masovne mobilizacije se odustalo.

Od tog trenutka, Podunavci počinju masovnije da pomažu partizane i stupaju u njihove redove pri čemu su se isticala sela Petrijevo, Vodanj, Vučak i Binovac, a kvislinško "Novo vreme" pisalo je kako se selo Lipe, zbog pomaganja partizana zove - Republika Lipe pa je to bio povod za upad kaznenih ekspedicija Nemaca i Ljotićevaca.

D.D.B.

PAŽNJA - NOVI ŽIRO-RAČUN

Novi žiro-račun Društva za sve uplate, uključujući i članarinu, je:

35500000101919483

Vojvodanska banka AD Novi Sad - Filijala Beograd

Naziv: Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi 1941-1945, Beograd, Sremska 2

Kod iste banke otvoren je i devizni račun Društva. Za devizne uplate potrebno je navesti:

DEUTDEFF (Deutsche Bank AG, Frankfurt)

936 5289 00.

VBUBYU 22 - Vojvodanska banka Novi Sad

Srbija i Crna Gora (Yugoslavija)

5401-7060031/22

Društvo za istinu o NOB, Beograd, Sremska br. 2

VLADIMIR MARKOVIĆ - "ČASNI UZORI" SRPSKE DESNICE (2)

Savremeni fašizam i njegova ideologija

Potpunu ideološku krizu u većem broju evropskih društava, koja je postala akutna u poslednjim danima I svetskog rata (kao i neposredno posle njega), ideološki subjekti su morali da dožive kao dubok poremećaj, štavise - kao ličnu krizu, koju je ekonomska kriza samo još više povećala.

Otuda se o epohalnoj pojavi fašizma dvadesetih godina XX veka može govoriti, kako smatra Wolfgang Fric Haug (W. F. Haug), u kategorijama odbrane ideološkog kao takvog, a takođe i jačanja ideoloških odnosa reprezentacije. Klasični fašizam nije bio revolucija ideološkog, ali je bio revolucija u ideološkom; ne revolucija društvene baze, ali, ipak, revolucija u organizaciji doživljaja ove baze (Haug). Pored toga što pozornicu na kojoj se javlja fašizam, kao oblik spasavanja kapitalizma, obeležava duboka ekonomska kriza, politička nestabilnost i preteći izazov socijalističke alternative, treba istaći kako je kriza hegemonije unutar vladajućeg bloka - kada ni jedna od frakcija vladajuće klase nije sposobna da, bilo vlastitom političkom organizacijom, bilo pomoću "demokratske parlamentarne" države nametne svoje vođstvo drugim frakcijama ili klasama - nužno morala da se prevlada artikulacijom radikalno kontrarevolucionarnog ideološkog rešenja. Međutim, daleko od toga da bude ideološki izraz samo najkonzervativnijih i najreakcionarnijih sektora vladajuće klase, fašizam je uspeo da se uzdigne u masovni pokret uključujući u svoj rastegljivi diskurs značajne elemente imaginarnog odnosa brojnih skupina sitne buržoazije i radništva prema uslovima njihove ugrožene egzistencije.

Klasični fašistički sistemi - napose italijanski fašizam i nemački nacionalsocijalizam, kao najizrazitiji - čije razvijanje je ostavilo dubokog traga na evropsku istoriju u periodu od 1919. do 1945. godine, mogu se, u svojoj političkoj, organizacionoj i ideološkoj strukturi, odrediti na osnovu nekoliko bitnih osobina.

Najznačajnije obeležje jeste hijerarhijska, paramilitaristička organizacija ustrojena po načelu vođe, koja je, usled nestabilnosti socijalne baze fašizma, neophodna za efikasno disciplinovanje društva u cilju osiguravanja ekonomske osnove društvene moći stare kapitalističke klase.

Ideološki sadržaji koji čine okosnicu programa fašističkog političkog delovanja prevashodno su označeni šovinizmom, koji je često radikalizovan rasističkim i antisemitskim resantimanom; zatim antikomunizmom (kojeg ne sputava oštra kritika političkog liberalizma i kapitalističke "plutokratije"), kao i korporativističkim vizijama organske narodne zajednice u smislu staleški ustrojenog društva.

Karakteristična je, takođe, i primena nasilja u obliku sistematskog terora kao društveno-organizacionog principa. Teror, svakako, ne deluje samo na spoljnom planu - pomoću pretnje i ostvarenja fizičkog i psihičkog nasilja - već se, prisutnošću tog spoljnog terora, mrežom agenata, doušnika i rejonskih nadzornika, delovanjem masovnih medija i, napokon, ritualizovanom demonstracijom moći (uniformisanjem, marširanjem, insceniranim nastupima partijske elite), on postepeno internalizuje (Clemenz).

Naravno, u ovakvom, prevashodno fenomenološkom, pristupu analizi klasičnog fašizma nužno je raditi na definisanju što jasnijih kriterijuma razlikovanja razvijenosti fašističkih pokreta i sistema u pojedinim kapitalističkim zemljama do kraja II svetskog rata, pre svega preko stepena zastupljenosti izrazitih fašističkih sadržaja u njihovim ideologijama. U tom smislu, posebno bi bio značajan pokušaj da se u izučavanju specifičnih karakteristika fašizma u različitim regionima Evrope pođe od njegove kontrarevolucionarne funkcije (Lacko).

Istorijska situacija, koju pored krize kapitalističke privrede na svetskom nivou i socijalne panike širokih slojeva izazvane takvim stan-

jem, karakteriše zamašna ideološka dezartikulacija i reartikulacija u koju se uključuju praktični interesi najmoćnije frakcije buržoaske klase, ne bi trebalo da se shvata kao nešto jedinstveno, neuporedivo i neponovljivo. Vojna pobeda nad fašizmom 1945. godine nije zauvek zatvorila vrata pred tendencijama fašizacije.

Činjenica da se ubrzo posle završetka II svetskog rata u Zapadnoj Evropi pojavljuje mnoštvo grupa, organizacija i partija sa

Krajem 2002, na Filozofskom fakultetu u Beogradu, mladi član Društva za istinu o antifašističkom NOB-u Vladimir Marković odbranio je diplomski rad "Obrasci retraditionalizacije kod ideologije ekstremne desnice u Srbiji posle 1989. godine". Imajući u vidu aktuelnost ovog istraživačkog poduhvata, "Glas istine" u nekoliko brojeva objavljuje delove Markovićevog diplomskog rada.

fašističkim ili profašističkim, ekstremno desničarskim određenjem, ukazuje na ozbiljnost gornjeg upozorenja. Istini za volju, s obzirom na izmenjene društveno-političke uslove posleratnog poretka, fašističke tendencije u ovom razdoblju su, u odnosu na klasičan fašizam, morale da računaju na nemerljivo slabiju klasno-političku ulogu, kao i na nužne modifikacije i adaptacije u koncepcijama i metodama. Marginalnost većine posleratnih fašističkih grupa posledica je orijentacije vrhova buržoazije na druge oslonce za svoju klasnu vladavinu, kao i generalne nepopularnosti među širim slojevima usled ogromne kompromitacije zločinima tokom rata. Različite fašistoidne tendencije u periodu po završetku II svetskog rata, pored elementa fašizma u pojedinim autokratskim i diktatorskim režimima, najjasnije su artikulisane kroz aktivnosti velikog broja grupa i pokreta. Najznačajniju organizovanu formaciju predstavljale su, svakako, političke partije koje su uspele da se stabilizuju u nekolicini razvijenih kapitalističkih zemalja. U ovom smislu, paradigmatični su bili Italijanski socijalni pokret (Movimento Sociale Italiano - MSI), Nacionaldemokratska partija u SR Nemačkoj (Nationaldemokratische Partei Deutschlands - NPD) i Nacionalni front (National Front) u Velikoj Britaniji. Naravno, daleko je veći broj raznih politički marginalnih organizacija koje su se borile za status političkih stranaka i pokreta, a delovale su sa krajnje reakcionarnih, autoritarnih i fašističkih pozicija. Ovakvim se tendencijama, uopšteno govoreći, nije pridavao veći značaj, niti im se predviđala perspektiva ozbiljnijeg jačanja (O. Pribičević). U međuvremenu su se perspektive drastično izmenile, tako da smo postali svedoci uspona ekstremne desnice, u njenim različito značajnim vidovima, tokom devedesetih godina XX veka.

REKLI SU, NAPISALI SU...

DR OLIVERA MILOSAVLJEVIĆ,
istoričar

Istoričari, intelektualci i odgovornost

...Nacionalistička tendencija da se i istorija Jugoslavije i istorija komunizma svesno izbrišu iz nacionalne istorije, pa onda i iz memorije, da se čitav taj period prikaže kao jedinstveni neprozirni mrak bez ikakvog svetla i vrednosti, svojstvo većine istraživača, pre svega istoričara, da se ne suprotstavljaju matici, pa ni danas vladajućoj - nacionalističkoj, onemogućavaju danas ozbiljnu analizu i istorije komunizma i istorije Jugoslavije, izuzev ako te nazovi analize nisu u funkciji dokazivanja argume-

nata nacionalizma - ugroženosti sopstvene nacije i opravdavanja ratova koji su vođeni...

...Kada ideje o sopstvenom mučeništvu, slobodarstvu i junaštvu i tuđoj minornosti, kukavičluku i slugeranjstvu proizvedu nacionalističku euforiju, pa se krene u realizaciju konstrukcije, onda rat postaje bolji od mira. A sliku dobrog rata i zlog mira stvaraju intelektualci...

Na krilima ovako stvorene ideologije političari mogu sve. Mogu da mobilišu iracionalijama naduvane mase pojedinaca, mogu da proglašavaju laž za istinu, da proizvode virtuelnu stvarnost, mogu da rade šta hoće, sve dok balon pun konstrukcija, mitova i misija ne pukne...Onda se postavi pitanje odgovornosti i prvo se čuju stidljiva dobacivanja: "kao da je uopšte važno šta kaže neki pesnik ili pop"...

IZ DRUGIH DELOVA NEKADAŠNJE ZAJEDNIČKE DRŽAVE

BOSNA I HERCEGOVINA 60. godišnjica bitke na Neretvi

U Jablanici je 10. maja, u organizaciji Republičkog odbora SUBNOAR-a BiH, uz učešće više hiljada ljudi, svečano obilježena 60. godišnjica čuvene bitke na Neretvi.

Na poprište jedne od najvećih epopeja narodooslobodilačke borbe toga dana se sa raznih strana stizalo autobusima, putničkim automobilima a iz Sarajeva i specijalnim vozom koji je organizatorima besplatno stavljen na raspolaganje od strane Vlade i Direkcije željeznica BiH. Među učesnicima najviše je bilo onih između 20 i 50 godina pa je i u specijalnom vozu za Jablanicu bio impozantan broj mladića i djevojaka. Otrjesita dvadesetogodišnjakinja, na pitanje šta je vodi na ovaj put, pominje kako joj je pokojni otac mnogo govorio o partizanima: "U školi ništa, ili neku riječ uzgred. Idem da vidim gdje su bile te bitke i očekujem da ću saznati nešto više o svemu." Mladić kraj nje: "Kad je umro Tito, bio sam mali i skoro ništa nisam upamtio iz tog vremena. Mnogi pričaju da je život u Titovo doba bio i bolji, i bogatiji, i slobodniji. Neki, opet, a i u školi, govore nam da su u Titovo vrijeme bili komunizam, teror i bijeda. Idem na proslavu jer vjerujem da ću čuti mnoge stvari, postati bolje informisan."

Prije početka svečane akademije u jablaničkom Domu bitke na Neretvi, vijenac na spomenik palim borcima u ime Predsjedništva BiH položio je Sulejman Tihić koji je tom prilikom naglasio da je dužnost države da čuva tekovine NOR-a. Vijence i cvijeće položile su i brojne delegacije i pojedinci, a bilo je mnogo i onih koji su bukete cvijeća bacali u Neretvu sa mjesta gde je srušen most.

Svečanu akademiju otvorio je Raif Dizdarević, predsjednik Odbora za obilježavanje 60. godišnjice bitke na Neretvi. Pozdravio je sve prisutne među kojima su bili i član Predsjedništva BiH Sulejman Tihić i komandant Vojske Federacije BiH Atef Dudaković, delegacije Saveza antifašističkih boraca Hrvatske sa Ivanom Fumićem na čelu, Društva za istinu o antifašističkom NOB-u u Jugoslaviji 1941-1945. koju je predvodio narodni heroj Petar Matić Dule a u čijem sastavu su bili i Sead Hadžović, Ibrahim Latifić i Stevo Dragelj. Burmo je pozdravljeno i prisustvo predstavnik ambasad savezničkih zemalja u II svjetskom ratu - Francuske, Rusije, SAD i Velike Britanije, kao i ambasadora NR Kine. Među prisutnima bio je i 81-godišnji Splićanin Milan Zulim, borac Druge dalmatinske koji je, marta 1943, među prvima prešao Neretvu.

Riječ su potom dobili Čedo Kapor, koji je podsjetio na početak antifašističke borbe u Španiji i internacionalne brigade, i E. Baljić, načelnik jablaničke opštine, a potom je glavno izlaganje povodom jubilarne godišnjice čuvene bitke podnio predsjednik Glavnog odbora SUBNOAR-a BiH Jure Galić koji je, uz obilje podataka, govorio o samoj bitki, učešću naroda Bosne i Hercegovine u NOR-u a

potom i o današnjim političkim i društvenim prilikama u BiH.

Posle prigodnih govora, prikazana je video-projekcija "35 godina bitke za ranjenike - govori Tito". Svaka pojava Tita na ekranu pozdravljena je burnim aplauzom. Pjesmama "Neretva", "Jablanica", "Stari most", "Mostarska mati", nastupili su zatim horovi "Rezonanca" iz Konjica i "Mostarske kiše" iz Mostara. Prvakinja Kamernog teatra 55 Vesna Mašić recitovala je pjesme o Titu i čitala odlomke iz knjige "Bitka za ranjenike" dr Ive Brodareca. Učenici jablaničkih škola Dina Vila i Muamer Kulić pročitali su svoje nagrađene radove, a kulminacija kulturno-zabavnog programa bili su nastupi prvaka Sarajevske opere Ivce Šarića i prvaka Drame sarajevskog Narodnog pozorišta Josipa Pejakovića. "Konjuh planinom" i "Bilećanku" sa Šarićem je pjevala cela sala.

Svi sarajevski mediji donijeli su informacije o proslavi u Jablanici a ovom prilikom vođeni su i razgovoru delegacija boraca Bosne i Hercegovine i Hrvatske i Društva za istinu o NOB-u, pri čemu je posebno naglašena potreba jačanja saradnje i uključivanja što većeg broja mladih u negovanje antifašističkih tradicija.

Ibrahim LATIFIĆ

Obnovljeno partizansko groblje

Pedeset osma godišnjica oslobođenja Konjica u II svetskom ratu obeležena je otvaranjem obnovljenog partizanskog groblja sa kosturnicom i spomen-pločama za 310 poginulih boraca. Radove u vrednosti od 160 hiljada DM omogućila je donacija Edina i Jasminke Sarić, vlasnika firme "Kontakt". Ovom prilikom govorila je i Titova unuka Svetlana Broz.

Na svečanoj akademiji pročitani su nagrađeni radovi konjičkih srednjoškolaca na temu "Antifašista dvijehiljaditih". Prve tri nagrade dobile su Amra Buturović, Selma Mujak i Aneza Hakalović.

"Glas istine", uz neznatna skraćivanja, objavljuje rad Amre Buturović, učenice I razreda gimnazije.

Antifašista dvijehiljaditih

Nikada nisam shvatila zašto se mrze različitosti. To zlo sjeme mržnje može da klija i snosi pokvareni plod samo na humusu slabih umova, robotizovanih sprava koje, tek kada izgube mogućnost razmišljanja, postaju koristan dijelčić čitavog jednog sistema iskrivljene ideologije.

Negdje sam pročitala da je fašizam nastao u vrijeme krize demokratije. Naprotiv, mislim da uzrok njegovog nastanka nije kriza, već manjak tolerancije i reagovanja pri prvim naznakama isključivanja određenih ljudi, skupina ili pak nekih nacija. Besmisleno je opravdanje tražiti u patriotizmu i ljubavi prema svojoj porodici i ideološkim vođama. Zaključak? Antifašizam je odraz civilizovanosti i zdravog

razuma. Ne čine li različitosti svijet tako zanimljivim? Ljudski um treba da bude poput padobrana, a padobran funkcioniše samo onda kada je otvoren.

U knjizi za djecu u Njemačkoj sam pročitala ovu definiciju fašizma: "Jednog dana neko kuca na vrata. Traže Židove. Vi niste Židov, to vas ne treba da zanima. Drugog dana neko kuca na vrata. Traže Rome. Ne otvarajte! Vi niste Rom, to ne treba da vas zanima. Trećeg dana neko kuca na vrata. Traže Slavene. Ne otvarajte! Vi niste Slaven, to vas ne treba da zanima. Četvrtog dana neko kuca na vrata, ali ovaj put traže vas. Drugi ne otvaraju jer njih to ne treba da zanima"

To je još jedna potvrda da se fašizam rađa kako iz netolerancije, tako i iz nereagovanja. Mislim da je antifašista svaka individua koja ima u vidu činjenicu da šuma u kojoj pjeva samo jedna ptica nije interesantna, te nas kao takva nikada neće stimulirati i sebe učiniti vrijednom slušanja i postojanja.

Mi treba da budemo proljeće koje će donijeti obnavljanje. Mi smo ti koji treba da vratimo u život ideje miliona antifašista koji živješe prije nas. Mi treba da se ulijemo poput rijeke svjetlosti i mira u uzburkane vode svijeta.

Svako od nas treba da bude antifašista bez obzira da li to bio Jure, Dražen, ili Ahmed, da li to bila Amra, Amajla, Ivana ili Natalija. Svi mi možemo i moramo da budemo dio novog sistema, pokreta čijim venama teče vatra i život, svejedno da li to bilo četrdesetih ili dvijehiljaditih godina.

Amra BUTUROVIĆ

Svečanost u Drvaru

Oko hiljadu i po boraca NOR-a i građana Drvara učestvovalo je na proslavi 59. godišnjice sloma poznatog fašističkog desanta na ovaj grad 25. maja 1944. godine. Na svečanosti ispod Titove pećine prisutnima su se obratili Mladen Grahovac, potpredsjednik SDP-a BiH, Velimir Kunić, poslanik u Predstavničkom domu Parlamenta BiH i Momčilo Šobot, predsjednik SUBNOR-a Drvara.

Ispred centralnog gradskog spomenika koji je, zajedno sa još oko stotinu spomen-obeležja iz vremena NOB-a, srušen posle "Oluje", Ivan Tomljenović je, pored ostalog, rekao da Drvar i njegovi žitelji predstavljaju simbol borbe protiv fašizma i da Drvar i Drvarčani takvi treba da ostanu i danas. Srpski povratnici u ovaj kraj moraju ostvariti svoja prava u demokratskoj borbi koja, uz ostalo, podrazumeva i poštovanje ustavnih amandmana u vezi sa konstitutivnošću naroda.

Mladen Grahovac je istakao je da je vreme da "ovaj narod stane na kraj etičkoj privatizaciji i svemu što ga je dovelo do bijede, siromaštva i beznađa".

Sa skupa u Drvaru upućen je poziv antifašistima i borcima NOR-a iz svih republika i pokrajina nekadašnje Jugoslavije da svojim prilozima pomognu obnovu spomenika 2051

IZ DRUGIH DELOVA NEKADAŠNJE ZAJEDNIČKE DRŽAVE

palom borcu i žrtvi fašističkog terora u Drvaru srušenog od strane hrvatskih vojnika u jesen 1996. godine.

HRVATSKA

Sabor organizuje proslavu ZAVNOH-a

Na inicijaticu Predsedništva Saveza antifašističkih boraca Hrvatske (SAB), Predsedništvo Hrvatskog sabora prihvatilo je da Sabor bude organizator i nosilac obeležavanja 60. godišnjice Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH).

Prema predlogu SAB-a, 13. ili 14. juna održala bi se svečana sednica hrvatskog parlamenta na kojoj bi predsednik Sabora govorio o značaju ZAVNOH-a za Hrvatsku. Svečana akademija najverovatnije u dvorani "Vatroslav Lisinski" treba da okupi žive većnike ZAVNOH-a, sadorske zastupnike, predstavnike hrvatske vlasti, strane diplomatske predstavnike, pripadnike Narodnooslobodilačke vojske.

Pored ostalog, predviđa se polaganje venaca na grob Vladimira Nazora, prvog predsednika ZAVNOH-a, kao i na mestima zasedanja u Otočcu, Plitvicama, Plaškom i Topuskom, te da se u Topuskom na mestu gde je bila zgrada u kojoj je ZAVNOH održao prvo zasedanje postavi pano koji će podsećati na taj istorijski događaj i tada usvojene odluke.

O srušenim spomenicima

U izdanju Saveza antifašističkih boraca Hrvatske pojavilo se i drugo izdanje monografije o srušenim spomenicima i spomenobilježjima NOR-a u Hrvatskoj.

Vandalizam, pogromaštvo, ideološke i političke ostrašćenosti ispoljeni u rušenju spomenika događajima i ličnostima iz vremena NOB-a udružili su srpske i hrvatske ekstremne nacionaliste pročetničkih i proustaških opredjeljenja. Iza njihovih naleta, a dobrim dijelom uz učesće i podršku hadezeovske vladavine, u posljednjoj deceniji 20. vijeka u svim dijelovima Hrvatske ostala je prava pustoš u spomeničkoj baštini vezanoj za period antifašističke borbe 1941-1945. Od oko šest hiljada spomenika, podignutih u razdoblju od 1945. do 1990, gotovo polovina, tačnije 2.964 je uništeno, vidno oštećeno ili oskrnavljeno od 1990. do 2000. godine.

Monografija o srušenim spomenobilježjima NOR-a u Hrvatskoj izvorno, dokumentaristički obrađuje u slici i riječi oko 2.000 takvih objekata. Autorski tim je velikim trudom ostvario glavne ciljeve ovog zamašnog izdavačkog poduhvata: spriječena je namjera neofašista da se iz sjećanja brišu imena i djela antifašističkih boraca, poznata je hrvatska i šira javnost o razmjerama vandalizma nad spomeničkom antifašističkom baštinom, jasno je naznačena opasnost za proces konstituisanja hrvatskog demokratskog društva ako ono

sasvim ne suzbije fašističko divljanje u svojoj sredini.

Zahvaljujući velikom interesovanju građana i institucija u Hrvatskoj i izvan nje, monografija je nedavno doživjela i svoje drugo, popravljeno i dopunjeno izdanje. U indeksu srušenih i oštećenih spomenika NOB-a najznačeno je i to da je u međuvremenu preko 120 spomenika obnovljeno, najviše u Istri (50), zatim u Gorskom kotaru, Dalmaciji, Jasenovcu...čemu je znatno doprinijela i ova monografija. To je signal o početku vremena otriježnjenja. Za nadanje je da će se sličan proces osjetiti i na ostalim prostorima nekadašnje Jugoslavije na kojima su takođe rušeni i uklanjani spomenici koji svjedoče o periodu antifašističkog NOB-a. Š.K.

Od Društva do Saveza društava "Tito"

Kao što je "Glas javnosti" već obavestio, Društvo "Josip Broz Tito" sa sedištem u Zagrebu preraslo je u međuvremenu u Savez društava. To je ozvaničeno na osnivačkoj skupštini koja je usvojila statutarna i programska dokumenta, program rada, izabrala organe sa predsjednikom Saveza dr Tomislavom Badovincem na čelu.

U intervjuu "Glasu", listu antifašista demokratske Hrvatske (koji zajednički izdaju Savez antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske, Savez društava "Josip Broz Tito", Savez ratnih i vojnih invalida Hrvatske i SUH - Podružnica vojnih umirovljenika), Badovinc je, pored ostalog, rekao:

• U proteklih šest i pol godina osnovano je 25 ogranaka s oko 4.000 članova, u većem dijelu Hrvatske. Početni temeljni uspjeh je bio da se pojavilo ime Josipa Broza Tita, koje nije bilo poželjno spominjati ni napisati...Pokrenuto je mnoštvo tema, putem okruglih stolova, tribina i predavanja, na znanstvenoj razini. No, u "demokratskoj zemlji" naša nastojanja nisu dospjela u javnost, jer je blokada neprobojna. Ipak, svaki dan sve učestalije se u tisku može pročitati ponešto o Titu, bez obzira s kojih pozicija.

• Osjetili smo da je postojeće Društvo "Josip Broz Tito" Zagreb postalo preglomazno, te je s organizacijskog stanovišta nedovoljno efikasno i skućeno u djelovanju, jer nije uspijevalo poticati aktivnosti članova, odnosno dovoljno razgranatu aktivnost i povećati broj članova, pogotovo mladih. Svako novo Društvo "Tito", u svojstvu pravne osobe, može osnivati svoje ogranke i druge oblike organiziranja, kako po osnovi interesnih aktivnosti (klubovi, sekcije, tribine, forumi itd) tako i po osnovi mjesta prebivanja (škola, fakultet, selo, grad, općina itd) što će pridonijeti znatnijem djelovanju i proširivanju aktivnosti članova, kao i daljem povećanju članstva.

• Imajući u vidu da antifašističke organizacije u Hrvatskoj imaju zajedničku ishodišnu osnovu, mi i zajednički sudjelujemo u ostvarivanju zajedničkih programa. Kad su u pitanju Savez antifašističkih boraca i antifašista ili

ratni vojni invalidi, mi smo njihovi kolektivni članovi. Naša je posebnost u tome što je polje aktivnosti mnogo šire od perioda NOB-a i odnosi se na period radne, političke, vojne i državničke aktivnosti Tita - od uključivanja u KPJ, bombaškog procesa, rukovođenja NOB-om, obnove zemlje, socijalističke izgradnje, otpora staljinizmu, samoupravljanja i borbe za mir, ravnopravnost, jednakost i pravednost, aktivne i miroljubive koegzistencije, nesvrstavanja.

Nudimo saradnju i surađujemo sa svima čije je polazište civilizacijska tekovina antifašizam, kako u zemlji tako i u inozemstvu.

• Imamo oko 30 odsto članova koji su rođeni poslije II svjetskog rata. Nalazimo se pred novim iskorakom u organiziranju i omasovljavanju društava, naročito mladim članovima, što će biti i najbitnija zadaća u narednom vremenu...Javni interes za aktivnost društava "Tito" je veoma značajan. Međutim, još uvijek su pristaše, simpatizeri, pa i dio članova u izvjesnom strahu, plaše se posljedica bilo u odnosu na školu, gubitak radnog mjesta ili raznih nelagodnosti i fizičkih

REKLI SU, NAPISALI SU...

MILIVOJE STANKOVIĆ, u "Politikinoj" rubrici "Među nama" **Oni i mi**

U decembru 2002. godine u Zagrebu i Beogradu obeležena je 60. godišnjica formiranja divizija i korpusa NOV Jugoslavije.

Hrvati su ovaj jubilej obeležili na državnom nivou. Pozvali su goste iz svih republika bivše SFRJ, kao i antifašiste iz Italije i Mađarske. Na pozivnicama je utisnut lik vrhovnog komandanta maršala Tita. Na svečanoj akademiji, održanoj u Domu Hrvatske vojske, govorio je predsednik Republike Hrvatske Stipe Mesić. Između ostalog, rekao je da Hrvatska izgrađuje svoju politiku na tradicijama antifašističke borbe. Sva elektronska sredstva informisanja prenosila su tok akademije, a takođe i dnevna štampa, pa i ona sa negativnom konotacijom.

U Beogradu je 20. decembra istim povodom održana svečana akademija u Centralnom domu Vojske Jugoslavije, ali u aranžmanu Odbora Saveza boraca NOR-a Jugoslavije. Umetnički ansambl Doma Vojske izveo je bogat i kvalitetan program. Pevane su partizanske pesme. Sala je bila prepuna, ali većinom su to bili borci. Nostalgčno su reagovale sede glave, mnogi su plakali. Nije bilo predstavnika aktuelne vlasti - baš niko! Sredstva javnog informisanja se nisu oglasila - ni rečju niti slovom. Opšti muk. Generalštab Vojske je predstavljao jedan general-potpukovnik, a i on je ćutao...Srbija kao da je zaboravila te slavne dane svoje istorije, kao da se stidi slave koju je stekla u II svetskom ratu kao značajan činilac u antifašističkoj koaliciji...

IZ DRUGIH DELOVA NEKADAŠNJE ZAJEDNIČKE DRŽAVE

zlostavljanja. To je posljedica općeg društvenog stava prema Titu u Hrvatskoj.

SLOVENIJA

Partizanske manifestacije na sve strane

Nema značajnijeg datuma i događaja iz vremena NOB-a koji se u Sloveniji ne obeleži prigodnom manifestacijom. "Glas javnosti" izdava neke od njih:

- Centralna proslava Dana otpora protiv okupatora koji je nasledio Dan Osvobodilne fronte održana je u Cankarevom domu u Ljubljani. Ove godine, program je organizovan na osnovu scenarija koji je izabran na javnom konkursu.

Tim povodom, u Kosovelovom domu u Sežani organizovana je zajednička svečanost svih kraških opština na kojoj je govorio donedavni predsednik Slovenije Milan Kučan koji je naglasio da je ustavovljavanjem Osvobodilne fronte počeo otpor okupatoru čime su Slovenci stekli pravo da upravljaju svojom sudbinom. "Partizanskim otporom odbranili smo čist obraz pred istorijom" - rekao je Kučan koji je u nastavku izlaganja govorio daljim perspektivama slovenačke države.

- U Kočevskom rogu svečano je obeležen dan kada se navršilo 60 godina od izgradnje prve od 26 baraka Baze 20 i dolaska prve grupe tadašnjeg vojnog i političkog rukovodstva slovenačkog narodnooslobodilačkog pokreta u novo skrovito boravište. Na svečanosti je govorila ministarka kulture Andreja Rihter.

- U selu Belo Janez Stanovnik je govorio prilikom obeležavanja bitke u kojoj je, pre 60 godina, 1. bataljon Dolomitskog partizanskog odreda imao teške gubitke.

- U parku kasame Moste koja nosi ime partizanskog komandanta Franca Rozmana Staneta, u organizaciji ljubljanske boračke organizacije, ovom narodnom heroju otkriven je spomenik - rad vajara Janeza Pimata. Uz vojne počasti, spomenik su otkrili predsednica (županja) Ljubljane Danica Simšič i komandant 1. brigade Slovenske vojske pukovnik Branimir Furlan. Stranka Nova Slovenija je protestovala, ali ostala je u ubedljivoj manjini.

- U predvečerje 1. maja, u Dolenjskoj i Beloj krajini upaljeni su mnogi kresovi. Sledećeg dana, najviše ljudi okupilo se na Javornici gde je pre 59 godina poginulo 113 partizana, boraca 4. bataljona Cankareve brigade. Na ovoj svečanosti govorio je predsednik slovenačkog parlamenta Borut Pahor.

- Na Orlama, u znak sećanja na partizane koji su izgubili živote poslednjih dana rata, i ove godine je održana tradicionalna svečanost. Govorio je nekadašnji partizanski komandant dr Marko Vrhunec koji je u to vreme učestvovao u borbama za oslobođenje Ljubljane.

"Domobrani i belogardisti, rekao je Vrhunec, bili su narodni izdajnici koji su se stavili u službu okupatora čija je namera bila da uništi slovenački narod. U toku II svetskog rata u Sloveniji nije bilo građanskog rata; to je bila borba slobodoljubivih Slovenaca protiv okupatora i njegovih pomagača." Vrhunec je pozvao mlade generacije da neguju tradicije NOB-a, da stupaju u redove Saveza boraca koji je postao najšira slobodoljubiva organizacija.

- U čast 9. maja - Dana pobeđe nad fašizmom, organizovan je tradicionalni pohod oko Ljubljane - onim putem koji je, za vreme okupacije, bio obeležen ogradom od bodljikave žice. Bilo je 4.100 učesnika od kojih

Svojim materijalnim priložima "Glas istine" su u međuvremenu podržali čitaoci iz Slovenije: Martin Košir, Stane Inkret, Lado Kocijan, dr Pavla Lah, Marija Radaković, Jože Levstik, Stane Sekne, Ilija Radaković, Gorazd Jereb.

je 1.172 prošlo svih 35 kilometara dok su ostali prelazili pojedine deonice.

- Nekadašnji borac Kosovelove brigade, pesnik i akademik Ciril Zlobec govorio je na svečanosti u Pliskovici povodom 60. godišnjice formiranja ove partizanske jedinice. Napominjući da se ne smeju podcenjivati prohujali događaji, Zlobec je naglasio: "U borbu smo išli s parolom 'Smrt fašizmu, sloboda narodu', a borbi protiv fašizma dodali smo borbu za nacionalno oslobođenje i prostor za Primorsku."

- Veliki broj ljudi okupio se u Petemelu u Goriškim brdima u znak sećanja na žrtve fašističkog terora - nemački vojnici su 1944, kao odmazdu za akcije Briško-beneškog odreda i italijanskih garibaldijevaca, spalili selo i ubili 22 domaćina. Glavni govornik bio je slovenački ministar odbrane Anton Grizold koji je naglasio da se ovakvi događaji ne smeju zaboravljati.

Boračka organizacija postaje mlada

Poslednjih godina u Sloveniji se znatno povećao broj članova Saveza boraca narodnooslobodilačkog rata. Novi članovi pristupaju iskazujući opredeljenje za mir, slobodu i demokratiju i u znak podrške vrednostima NOB-a. Slovenačka boračka organizacija danas ima oko 45 hiljada starih i 11 hiljada novih članova, a udruženju boraca u Celju i okolini u poslednjih pet godina, na primer, 700 novih članova pridružilo se starima kojih je 920.

Interesantno je da u boračku organizaciju ne stupaju samo deca boraca već ljudi različitog doba, porekla i pogleda na svet. U Celju se ističe da je doprinos novog članstva vidljiv - posebno se odražava na partizanske manifestacije koje su, iz godine u godinu, sve bolje posećene pri čemu veliki broj mladih

učestvuje u partizanskim pohodima i u kulturnim programima.

Područna organizacija boraca Celje u svojoj aktivnosti izdvaja tri zadatka: negovanje istorijskog sećanja na događaje iz 1918, perioda 1941-1945 i 1991, povezane s procesom oslobađanja i nastajanja slovenačke države, brigu za oko 70 spomenika i spomen-obeležja na svom području, te dalje obnavljanje članstva.

NOB - u Ustav!

Kako piše ljubljanska revija "Svobodna misel", Udruženje antifašista, boraca i učesnika NOB-a mesne zajednice Semelele odlučno je podržalo predlog udruženja boraca Primorske da se u sadašnje preambule ustava Republike Slovenije unese dopuna kojom bi se naglasilo da su Slovenci oblikovali svoju državnu antifašističkom narodnooslobodilačkom borbom i borbom za samostalnost. Bez te borbe, ističu, ne bi bilo ni pridruženja Primorske matici, ne bi bilo današnje slovenačke države.

Ovaj predlog i zahtev, kako se ističe u redakcijskom komentaru "Svobodne misli", u stvari je odgovor svima koji napadaju partizansku oslobodilačku borbu i to sa ciljem da ekstremne desničarske, još žive fašističke snage, rehabilituju razdoblje fašizma, genocidno nasilje nad slovenačkim narodom i okupaciju. Pri tome se pominju izvesni italijanski politički krugovi koji previđaju zločine koje su počinili italijanski fašisti kao okupatori a podižu pred svojim sudovima optužnice protiv boraca IX partizanskog korpusa. Kritikuje se pasivnost slovenačke države u odnosu na ove i druge slične tendencije u Italiji i Austriji koje se negativno odražavaju i na položaj slovenačke manjine u ovim državama.

Klubovi ex-brigadira

Kada je osnovana pre nepunih šest godina, sekcija nekadašnjih učesnika omladinskih radnih akcija sa područja opštine Ilirska Bistrica imala je samo 23 člana. Deluje u okviru Kluba brigadira slovenačkog Primorja i Istre čije je sedište u Kopru.

Danas je u bistričkoj sekciji 240 članova od ukupno 1.200 loliko ih je u celom koparskom klubu. U njoj su pripadnici svih brigadirskih generacija, od onih koji su učestvovali na omladinskim radnim akcijama u tek oslobođenoj zemlji pa do poslednjih akcija početkom osamdesetih.

Klubovi ex-brigadira nastavljaju tradicije NOB-a te u skladu s tim sarađuju sa boračkom organizacijom a naročito u organizovanju manifestacija kojima se obeležavaju značajni događaji iz vremena NOB-a. Učestvuju u uređivanju spomenika, organizuju druženja i susrete, brinu o bolesnim drugovima.